

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ
HELLENIC ANTIPOVERTY NETWORK

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - 2025

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΨΗ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	8
Πώς μετράμε τη φτώχεια: πλαίσιο - δεδομένα	8
Ελληνική Στατιστική Αρχή	9
Κοινωνικές πολιτικές και φτώχεια στην Ελλάδα	11
ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ	13
Ορισμός φτώχειας	13
Κύριοι τομείς / Προτεραιότητες	13
Σύνδεση με διαφορετικές θεματικές άλλων εθνικών πλαισίων	14
Δείκτες αξιολόγησης για την Εθνική Στρατηγική	15
Μηχανισμοί Διακυβέρνησης και Συνοχή	15
Κυβερνητικό-αυτοδιοικητικό επίπεδο μηχανισμού	16
Παρακολούθηση εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής	16
Γεωγραφική συνοχή	16
Αναθεώρηση - Χρονοδιάγραμμα της Εθνικής Στρατηγικής	16
Δέσμευση της Εθνικής Στρατηγικής	17
Διαβούλευση – φορείς	17
Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας - Διαβούλευση	18
Τι λήφθηκε υπόψη στην επεξεργασία του τελικού κειμένου	18
Εξοικείωση και προτάσεις για την Εθνική Στρατηγική των Μελών του Ελληνικού Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας	18
Εμπλοκή των ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια και Εθνική Στρατηγική	19
Διαδικασία σύνταξης	19
Περιεχόμενο της Εθνικής Στρατηγικής	19
Εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής	20
Καλές πρακτικές στην Εθνική Στρατηγική	21
Συστάσεις	22
ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΑΝ ΤΟ 2025	24
Φτώχεια και στεγαστική επισφάλεια στον αγροτικό χώρο υπό το πρίσμα της κοινωνικής ανθεκτικότητας (POVE.R.RE)	24
Deep REnovation roadmaps to decrease households VulnERability To Energy poverty (REVERTER)	25

Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Φτώχεια και την Έλλειψη Στέγης (Ε.ΠΑ.Φ.Ε.Σ.)	27
Έρευνα πεδίου - ΟΚοιΠ 2025	29
Ταυτότητα των ΟΚοιΠ	29
Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ΟΚοιΠ	30
Δυσκολίες στο πεδίο	31
Κρυφές ευάλωτες ομάδες και τι σημαίνει να είσαι αόρατος/η	32
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΒΙΩΝΟΥΝ ΦΤΩΧΕΙΑ 2025	33
Σχετικά με το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα - ΕΕΕ	33
Σχετικά με τη νέα Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης - ΔΥΠΑ	36
Σχετικά με το Τ.Ε.Β.Α.	36
Σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων – Σχόλια από την ελληνική εκπροσώπηση με αφορμή την Συνάντηση Ανθρώπων που Βιώνουν Φτώχεια στο Πόρτο (Πορτογαλία):	37
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	38

ΣΥΝΟΨΗ

Η Έκθεση για τη Φτώχεια στην Ελλάδα 2025, έβδομη συνεχόμενη έκδοση του Ελληνικού Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας (EAPN Greece), αξιολογεί με περιεκτικό τρόπο τη φτώχεια, τις ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό στη χώρα σε ένα ιδιαίτερα απαιτητικό παγκόσμιο και εθνικό περιβάλλον. Αντλώντας από επίσημα στοιχεία, έρευνα πεδίου, και τις απόψεις των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) καθώς και των ανθρώπων που πλήττονται από την φτώχεια (PeP), η έκθεση αξιολογεί την πρόοδο της υλοποίησης της *Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας (2021–2027)* και αναδεικνύει τις νέες ανάγκες, τα κενά, και βασικές συστάσεις πολιτικής.

Βασικά ευρήματα

Το 2025, **26,9% του πληθυσμού της χώρας (2,74 εκατ. άτομα)** διαβιώνουν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού — ποσοστό αυξημένο κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Η παιδική φτώχεια παραμένει υψηλή (22,4%), ενώ ο κίνδυνος υλικής και κοινωνικής στέρησης επίσης αυξήθηκε, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ). Η ένταση εργασίας, οι χαμηλοί μισθοί, η εργασιακή ανασφάλεια και η αναντιστοιχία μεταξύ εισοδημάτων και υψηλών τιμών στα είδη πρώτης ανάγκης και στην κατανάλωση ενέργειας εξακολουθούν να παγιεύουν τους εργαζόμενους/ες στη φτώχεια παρά τις όποιες επιμέρους βελτιώσεις.

Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (ΕΕΕ) καλύπτει μόλις το 60% του ορίου φτώχειας, ποσοστό ανεπαρκές με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η ετήσια έκθεση συμπεριλαμβάνει ειδική αναφορά και ανάλυση στο μέτρο του ΕΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη μαρτυρίες των εξυπηρετούμενων και των επαγγελματιών που το χορηγούν, καταλήγοντας σε συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής προς το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας αλλά και το Υπουργείο Οικονομικών.

Η έρευνα των ΟΚοιΠ καταδεικνύει επιδείνωση της **στεγαστικής ανασφάλειας, του άγχους που πηγάζει από ζητήματα ψυχικής υγείας, και του ψηφιακού αποκλεισμού**, ενώ αναδύονται ευαλωτότητες μεταξύ **προσφύγων, μονογονεϊκών οικογενειών, ηλικιωμένων, γυναικών που βιώνουν βία, άτυπων παρόχων φροντίδας, και αγροτικών πληθυσμών**. Η κρυφή αστεγία και η ενεργειακή φτώχεια έχουν ενταθεί, αποκαλύπτοντας τα κενά στο ισχύον σύστημα προστασίας. Η αναστολή του προγράμματος ΤΕΒΑ, η ανάθεσή του στις Περιφέρειες και η διετής καθυστέρηση της υλοποίησης της νέας φάσης του ως ΕΒΥΣ έχει περιορίσει ακόμα περισσότερο την πρόσβαση στα βασικά αγαθά στους ευάλωτους πληθυσμούς.

Σημαντικά ερευνητικά έργα που ολοκληρώθηκαν το 2025

Τρεις αξιοσημείωτες ερευνητικές πρωτοβουλίες συμπεριλαμβάνονται στη φετινή Έκθεση για τη Φτώχεια παρέχοντας ευρήματα και συστάσεις πολιτικές για δομικά/συστημικά προβλήματα αλλά και για νέα αναδυόμενα προφίλ φτώχειας:

- το πρόγραμμα **POVE.R.RE¹** (Πάντειο Πανεπιστήμιο | ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) ανέδειξε την κρυφή αγροτική φτώχεια και τη στεγαστική επισφάλεια βάσει φύλου, συνδέοντας την κοινωνική στέρηση με τις κλιματικές επιπτώσεις,

¹ <https://socialpolicy.panteion.gr/research/activity/projects/1655-poverty-and-housing-precarioussness-rural-areas-through-lens-social>

- το πρόγραμμα **REVERTER²** (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. | Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο | ΚΑΠΕ, LIFE ΕΕ) υπογράμμισε την ανάγκη για πλήρως χρηματοδοτούμενα, απλοποιημένα προγράμματα ενεργειακής αναβάθμισης για ευάλωτα νοικοκυριά, για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας, και
- το πρόγραμμα **Ε.ΠΑ.Φ.Ε.Σ.³** (Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας | Ελληνικό Δίκτυο για το Δικαίωμα στη Στέγη και την Κατοικία | BUILD ΕΕ) χαρτογράφησε τις αδυναμίες και τις καλές πρακτικές της τοπικής κοινωνικής πολιτικής σε πέντε (5) άξονες (κοινωνικές υπηρεσίες, στέγαση, αστεγία, ενεργειακή φτώχεια, παιδική φτώχεια). Υπογράμμισε τη σημασία της ενδυνάμωσης των δήμων και των ΟΚοιΠ με επαρκείς πόρους και εξειδίκευση και την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ τους, με τις Περιφέρειες και με την κεντρική διακυβέρνηση.

Συνολικά, τα έργα αυτά υπογραμμίζουν ότι η αποτελεσματική πολιτική για την καταπολέμηση της φτώχειας απαιτεί έρευνα και εντοπισμό αναγκών σε τοπικό επίπεδο, διατομεακό συντονισμό, και συμμετοχική διακυβέρνηση που να συμπεριλαμβάνει και τους ανθρώπους που πλήττονται από φτώχεια.

Διακυβέρνηση και Συμμετοχή

Η Έκθεση διαπιστώνει την περιορισμένη εμπλοκή των ενδιαφερόμενων μερών στο σχεδιασμό και την αξιολόγηση της *Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας*. Οι περισσότερες ΟΚοιΠ και τα άτομα που πλήττονται από τη φτώχεια που ρωτήθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας ανέφεραν ελάχιστη συμμετοχή στη διαβούλευση και υπογράμμισαν την ανάγκη θεσμοθετημένων μηχανισμών συμμετοχής τους. Απηχώντας τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις, οι άνθρωποι που πλήττονται από φτώχεια υπερασπίζονται την αρχή **«τίποτα για εμάς χωρίς εμάς»** — απαιτώντας μόνιμη εκπροσώπηση, λογοδοσία, και συν-δημιουργία κοινωνικών πολιτικών.

Κύριες Συστάσεις

Η Έκθεση καλεί σε αποφασιστική και πολυδιάστατη δράση στους εξής άξονες:

1. **Αναγνώριση και υποστήριξη των αόρατων πληθυσμών:** χαρτογράφηση και στήριξη των αόρατων πληθυσμών μέσω της συλλογής συμπληρωματικών δεδομένων, συμμετοχικού σχεδιασμού, και έμφασης στις αναδυόμενες συνθήκες ψυχικής υγείας που συνδέονται με τα νέα προφίλ φτώχειας. Προσαρμογή των κοινωνικών πολιτικών με βάση τις νέες και τοπικές ανάγκες.
2. **Μεταρρύθμιση των δομών:** ενίσχυση και ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, καλύτερος συντονισμός μεταξύ των υπουργείων, θεσμοθετημένο πλαίσιο συνεργασίας των ΟΚοιΠ με τα κέντρα διαμόρφωσης και λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και διασφάλιση διαφάνειας και αξιολόγησης της εφαρμογής των κοινωνικών πολιτικών.
3. **Στήριξη εκείνων που στηρίζουν:** εξασφάλιση μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης και ανάπτυξης ικανοτήτων για ΟΚοιΠ και παρόχους φροντίδας ώστε να συντηρηθούν οι κρίσιμες υπηρεσίες που παρέχονται σε επίπεδο κοινότητας.
4. **Ενδυνάμωση των ειδικών:** θεσμοθέτηση της ισότιμης συμμετοχής των ανθρώπων που πλήττονται από φτώχεια, σεβασμός των δικαιωμάτων τους μακριά από αποκλεισμούς και διακρίσεις.
5. **Διασφάλιση της συνοχής σε δημοσιονομικό και πολιτικό επίπεδο:** αλλαγή του άνισου φορολογικού συστήματος με δικαιότερη συμμετοχή στη φορολογική επιβάρυνση· οι πολιτικές που σχετίζονται με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση να είναι κοινωνικά δίκαιες χωρίς αποκλεισμούς· εξαίρεση των κοινωνικών δαπανών από τη δημοσιονομική προσαρμογή.

Συμπέρασμα

² <https://reverterhub.eu/>

³ <https://antipoverty.org.gr/hopewatch>

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει επίμονες, εξελισσόμενες και αναδυόμενες μορφές φτώχειας. Η αγοραστική δύναμη των μισθών και των συντάξεων είναι η χαμηλότερη της Ευρώπης. Το σύστημα φορολόγησης επιβαρύνει δυσανάλογα τα οικονομικά αδύναμα νοικοκυριά. Οι κοινωνικές πολιτικές που εφαρμόζονται για τους πιο ευάλωτους πληθυσμούς δεν καταφέρνουν να τους βγάλουν από τη φτώχεια. Υπάρχει ανάγκη αποτελεσματικότερης συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Η ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών και η ουσιαστική συμμετοχή των άμεσα πληττόμενων είναι προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων της **Ευρώπης 2030** για τη μείωση της φτώχειας. *Η Έκθεση για τη Φτώχεια στην Ελλάδα 2025* υπογραμμίζει ότι η βιώσιμη πρόοδος δεν εξαρτάται μόνο από τους δείκτες της οικονομίας αλλά από την ορατότητα, την αξιοπρέπεια και την ενδυνάμωση όλων όσων ζουν σε συνθήκες φτώχειας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας είναι ένας ανεξάρτητος φορέας 39 Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών που παρέχουν στήριξη σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Είναι ιδρυτικό μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Κατά της Φτώχειας ([EAPN](#)). Οι στόχοι του Ελληνικού Δικτύου για την καταπολέμηση της Φτώχειας περιλαμβάνουν την εξάλειψη της φτώχειας, τη μείωση των ανισοτήτων καθώς και την ενίσχυση της φωνής και της συμμετοχής των ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων.

Αυτή η Έκθεση είναι η **έβδομη (7η)** συνεχόμενη του Δικτύου και ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2025, σε μια περίοδο κατά την οποία η πείνα και η επακόλουθη γενοκτονία στη Γάζα, ο συνεχιζόμενος πόλεμος στην Ουκρανία, η δεινή κατάσταση στο Σουδάν και στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, η επιδείνωση των μετακινήσεων προσφύγων και μεταναστριών στην περιοχή μας, η αντιδημοκρατική στροφή στις ΗΠΑ και η συστηματική απαξίωση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά της ελληνικής πολιτικής και κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και τα ακραία φυσικά και ανθρωπογενή καιρικά φαινόμενα, συνθέτουν μια μάλλον ζοφερή εικόνα. Στην Ελλάδα, η φτώχεια συνεχίζει να επηρεάζει ολοένα και μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού, και τα εισοδήματα των ανθρώπων — ακόμα κι αυτών που έχουν μόνιμη εργασία — συχνά δεν επαρκούν να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Οι φωνές αυτών των ανθρώπων διαμορφώνουν κατά πολύ την έρευνα που ακολουθεί.

Επιπλέον, η Έκθεση του 2025 επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην πρόοδο υλοποίησης της [Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας](#). Το ζήτημα αυτό διατρέχει τις αντίστοιχες εκθέσεις όλων των μελών του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά της Φτώχειας για το τρέχον έτος.

Συλλέξαμε και επεξεργαστήκαμε σημαντικές πληροφορίες που παρέχονται από τις οργανώσεις-μέλη μας, από τα άτομα που πλήττονται από τη φτώχεια και από την ακαδημαϊκή κοινότητα, σχετικά με την πρόοδο υλοποίησης και την επίτευξη της Εθνικής Στρατηγικής για την αντιμετώπισή της.

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται σε μια ιδιάζουσα στιγμή για την Ευρώπη. Από τη μία πλευρά η Ευρωπαϊκή Ένωση κάνει ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός και επεξεργάζεται την πρώτη **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Καταπολέμηση της Φτώχειας**, η οποία αναμένεται να δημοσιευθεί το 2026. Από την άλλη όμως, στην ίδια ήπειρο όπου 93,3 εκατομμύρια άνθρωποι κινδυνεύουν από την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, ως κεντρική πολιτική προτεραιότητα για την επόμενη πενταετία προωθείται το Επανεξοπλιστικό Πρόγραμμα – ReArm⁴.

Η έκθεσή μας επιχειρεί μια πρώτη αξιολόγηση των βημάτων που έχουν πραγματοποιηθεί από τη σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής έως σήμερα, αποπειράται να μελετήσει τις προτεραιότητες και τα μέτρα που αντιστοιχούν σε κάθε μία από αυτές, συλλέγει καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί και υπογραμμίζει τις σημαντικότερες προκλήσεις που παρεμποδίζουν την υλοποίησή της.

⁴ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769566/EPRS_BRI\(2025\)769566_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769566/EPRS_BRI(2025)769566_EN.pdf)

Επιπλέον, στο πλαίσιο της σύνταξης της παρούσας Έκθεσης, πραγματοποιούμε τα τελευταία χρόνια συστηματική έρευνα σε Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ), τα πιο πρόσφατα αποτελέσματα της οποίας περιλαμβάνονται στο κύριο μέρος του κειμένου. Οι **Συστάσεις** που παρουσιάζονται στο τέλος είναι αποτέλεσμα της συνεχούς εργασίας, της έρευνας και των δράσεων συνηγορίας του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας.

Δεδομένου ότι η παρούσα Έκθεση συντάχθηκε πριν από το τέλος του έτους, τα στοιχεία που παρουσιάζονται βασίζονται κυρίως σε δεδομένα του πρώτου εξαμήνου του 2025, αλλά λαμβάνουν επίσης υπόψη στοιχεία από τα έτη 2023 και 2024 — ιδίως όταν γίνεται αναφορά σε επίσημα στατιστικά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Αρχή).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πώς μετράμε τη φτώχεια: πλαίσιο - δεδομένα

Στην Ελλάδα, δίνουμε πρωτίστως έμφαση στη μέτρηση και ανάλυση της σχετικής φτώχειας. Πρόκειται για την κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο αντιμετωπίζει οικονομικούς περιορισμούς που το εμποδίζουν να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία, σε σύγκριση με τους υπόλοιπους — με άλλα λόγια, αφορά τη σύγκριση του βιοτικού επιπέδου των μειονεκτούντων ατόμων με εκείνο του υπόλοιπου πληθυσμού. Η σχετική φτώχεια δεν καθορίζεται αποκλειστικά από ένα απόλυτο εισοδηματικό όριο. Ένα άτομο θεωρείται σχετικά φτωχό όταν οι οικονομικοί του πόροι είναι περιορισμένοι σε σχέση με τον μέσο όρο, ακόμη κι αν το εισόδημά του επαρκεί για τη βασική επιβίωση. Κατά συνέπεια, κατά την αξιολόγηση της φτώχειας ως φαινομένου, λαμβάνεται υπόψη και η επίδραση του κοινωνικού και πολιτισμικού κεφαλαίου.

Η σχετική φτώχεια εκτιμάται κυρίως με δύο (2) συμπληρωματικούς τρόπους:

Α) Σε σχέση με τον κίνδυνο φτώχειας, όπου λαμβάνονται υπόψη αποκλειστικά εισοδηματικά κριτήρια. Ο κίνδυνος φτώχειας ορίζεται ως το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με συνολικό διαθέσιμο εισόδημα μικρότερο από το 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος (του εισοδήματος, δηλαδή, του ατόμου που βρίσκεται στο μέσο της εισοδηματικής κατανομής). Ο αριθμός των ατόμων με υψηλότερο εισόδημα από αυτό το άτομο είναι ακριβώς ίσος με τον αριθμό εκείνων που έχουν χαμηλότερο.

Β) Σε σχέση με τον “Κίνδυνο Φτώχειας ή Κοινωνικού Αποκλεισμού”, ο οποίος περιλαμβάνει τρεις (3) δείκτες. Εκτός από τη φτώχεια βάσει εισοδήματος (δείκτης AROPE), λαμβάνονται υπόψη η πρόσβαση σε εννέα (9) βασικά αγαθά (Δείκτης Σοβαρής Υλικής Στέρησης – SMD) και η ένταση εργασίας του νοικοκυριού. Σε αυτή την περίπτωση, η Eurostat και η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) χρησιμοποιούν τον συνολικό δείκτη AROPE (Άτομα σε Κίνδυνο Φτώχειας ή Κοινωνικού Αποκλεισμού), ο οποίος συνδυάζει τους επιμέρους δείκτες και αποτυπώνει ένα ευρύτερο ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού.

Ο δείκτης SMD (Severe Material Deprivation – Σοβαρή Υλική Στέρηση) μετρά την αδυναμία των ατόμων να έχουν πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες που θεωρούνται απαραίτητα για ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης καταγράφει το ποσοστό του πληθυσμού που δεν έχει τη δυνατότητα να καλύψει τουλάχιστον 4 από τα ακόλουθα 9 βασικά αγαθά ή υπηρεσίες:

α) πληρωμή ενοικίου, λογαριασμών ή δόσεων δανείων, **β)** έξοδα για μία εβδομαδιαία ετήσια άδεια διακοπών, **γ)** κατανάλωση κρέατος, κοτόπουλου, ψαριού ή λαχανικών ισοδύναμης διατροφικής αξίας κάθε δεύτερη ημέρα, **δ)** δυνατότητα κάλυψης απρόβλεπτων οικονομικών εξόδων (περίπου 380 ευρώ), **ε)** κατοχή σταθερού ή κινητού τηλεφώνου, **στ)** κατοχή έγχρωμης τηλεόρασης, **ζ)** κατοχή πλυντηρίου ρούχων, **η)** κατοχή αυτοκινήτου, **θ)** πρόσβαση σε θέρμανση.

Η έλλειψη πρόσβασης σε 4 από τα 9 αυτά αγαθά ή υπηρεσίες θεωρείται ένδειξη σοβαρής υλικής στέρησης, η οποία αποτελεί βασική διάσταση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο συγκεκριμένος δείκτης χρησιμοποιήθηκε επίσης για τη μέτρηση της προόδου προς τον στόχο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», που προέβλεπε τη μείωση του αριθμού των ατόμων που βιώνουν φτώχεια κατά 20 εκατομμύρια — στόχος ο οποίος δεν επιτεύχθηκε.

Για τον στόχο της Ευρώπης 2030, που προβλέπει τη μείωση κατά 15 εκατομμύρια του αριθμού των ατόμων που βιώνουν φτώχεια, λαμβάνεται υπόψη ο Δείκτης Υλικής και Κοινωνικής Στέρησης (Material and Social Deprivation Indicator). Ο δείκτης αυτός μετρά το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν

σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση και αξιολογεί το βιοτικό επίπεδο, καταγράφοντας το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον 7 από τα ακόλουθα 13 αγαθά και υπηρεσίες, ως εξής:

Στερήσεις σε επίπεδο νοικοκυριού:

α) δυσκολία στην πληρωμή τακτικών λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δάνειο για την κύρια κατοικία, ρεύμα, νερό, φυσικό αέριο, δόσεις πιστωτικών καρτών ή δανείων για οικιακό εξοπλισμό, διακοπές ή αγορές με δόσεις, **β)** αδυναμία κάλυψης μίας εβδομάδας ετήσιας άδειας διακοπών, **γ)** αδυναμία κατανάλωσης γεύματος με κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ισοδύναμης διατροφικής αξίας κάθε δεύτερη ημέρα, **δ)** αδυναμία κάλυψης απρόβλεπτων αλλά αναγκαίων εξόδων, **ε)** αδυναμία απόκτησης ιδιωτικού αυτοκινήτου, **στ)** αδυναμία επαρκούς θέρμανσης τον χειμώνα και ψύξης το καλοκαίρι, **ζ)** αδυναμία αντικατάστασης φθαρμένων επίπλων όταν αυτά καταστρέφονται.

Στερήσεις σε επίπεδο ατόμου (μέλους νοικοκυριού):

η) αδυναμία πρόσβασης στο διαδίκτυο, **θ)** αδυναμία αντικατάστασης φθαρμένων ρούχων με καινούργια, **ι)** αδυναμία κατοχής δύο ζευγαριών παπουτσιών, **κ)** αδυναμία να ξοδέψει ένα μικρό ποσό για τον εαυτό του σχεδόν κάθε εβδομάδα, **λ)** αδυναμία συνάντησης με φίλους ή συγγενείς για καφέ, ποτό ή γεύμα στο σπίτι τουλάχιστον μία φορά το μήνα, **μ)** αδυναμία συμμετοχής τακτικά σε επί πληρωμή δραστηριότητες αναψυχής.

Ελληνική Στατιστική Αρχή

Τα κύρια [δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ για τη χρονιά αυτή](#) στο πλαίσιο της οποίας προετοιμάζεται η Έκθεση για τη Φτώχεια 2025, δείχνουν ότι το ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού φτάνει το 26,9% του πληθυσμού της χώρας (2.740.051 άνθρωποι), σηματοδοτώντας αύξηση 0,8 ποσοστιαίας μονάδας σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (26,1%).

A. Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης Νοικοκυριών 2024, ο πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ανέρχεται στο 26,9% του πληθυσμού της χώρας (2.740.051 άτομα), καταγράφοντας αύξηση κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (26,1%).

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Ευρώπη 2030» για τη μείωση της φτώχειας, ο στόχος που έχει τεθεί είναι «η μείωση κατά 15 εκατομμύρια του αριθμού των ατόμων που είναι, ή διατρέχουν τον κίνδυνο να είναι, σε κατάσταση φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού — εκ των οποίων 5 εκατομμύρια θα πρέπει να είναι παιδιά» έως το έτος 2030.

Η αύξηση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (έναν δείκτη που συντίθεται από τους υπο-δείκτες για τον κίνδυνο φτώχειας, τη σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση και τη χαμηλή ένταση εργασίας) οφείλεται στην αύξηση τόσο του κινδύνου φτώχειας, από 18,9% το 2023 σε 19,6% το 2024, όσο και της υλικής και κοινωνικής στέρησης, από 13,5% το 2023 σε 14,0% το 2024.

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος στα παιδιά ηλικίας 17 ετών και κάτω (27,9%), αν και είναι ελαφρώς χαμηλότερος σε σύγκριση με το 2023 (28,1%).

Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18–64 ετών που ζει σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας ανέρχεται στο 8,6% της ηλικιακής αυτής ομάδας, καταγράφοντας μείωση κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2023. Το ποσοστό διαμορφώνεται σε 7,6% για τους άνδρες και 9,7% για τις γυναίκες.

Ο κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, για τα παιδιά ηλικίας 0–17 ετών (φτώχεια παιδιών), ανέρχεται στο 22,4%, ενώ για την ηλικιακή ομάδα 18–64 ετών είναι 19,1% (σε σύγκριση με 18,6% το 2023) και για τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω 18,8% (σε σύγκριση με 17,6% το 2023).

Το όριο φτώχειας ανέρχεται σε 6.510 € ετησίως για ένα νοικοκυριό ατόμου και σε 13.671 € ετησίως για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά κάτω των 14 ετών. Ορίζεται ως το 60% του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού, το οποίο εκτιμήθηκε σε 10.850 €, ενώ το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού στη χώρα εκτιμήθηκε σε 20.103 €.

Το διάμεσο εισόδημα είναι το σημείο μέσης τιμής της κατανομής του εισοδήματος — δηλαδή, υπάρχει ίσος αριθμός ατόμων που κερδίζουν περισσότερο και λιγότερο από αυτό το ποσό.

Παρακάτω μπορείτε να δείτε πώς έχουν εξελιχθεί **τα όρια της φτώχειας** τα τελευταία χρόνια:

άτομο	νοικοκυριό	έτος αναφοράς	60% του μεσαίου συνολικού αντίστοιχου διαθέσιμου εισοδήματος	μεσαίο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα
4.917	10.326	2018 (έρευνα 2019) δημ.2020	8.195	16.147
5.269	11.064	2019 (έρευνα 2020) δημ.2021	8.781	17.263
5.251	11.028	2020 (έρευνα 2021) δημ. 2022	8.752	17.089
5.712	11.995	2021 (έρευνα 2022) δημ.2023	9.520	18.563
6.030	12.663	2022 (έρευνα 2023) δημ.2024	10.050	18.775
6.510	13.671	2023 (έρευνα 2024) δημ.2025	10.850	20.103

Πίνακας: Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας – Έκθεση για τη Φτώχεια 2025 – Δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ

Κοινωνικές πολιτικές και φτώχεια στην Ελλάδα

Οι κοινωνικές πολιτικές που εφαρμόζονται στην Ελλάδα δεν επιφέρουν ουσιαστικές αλλαγές στην αντιμετώπιση της φτώχειας και των οικονομικών ανισοτήτων — αντίθετα, τείνουν να τις διατηρούν και, σε ορισμένες περιπτώσεις, η τάση επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο.

Η οικονομική ανισότητα παραμένει υψηλή, με μόλις μικρές βελτιώσεις σε λίγους δείκτες σε σύγκριση με προηγούμενα έτη. Αυτό καταδεικνύει στασιμότητα στην αντιμετώπιση της ανισότητας εισοδήματος. Ο συντελεστής Gini παραμένει αμετάβλητος στο 31,8%, ενώ από το 2015 (34,2%) έχει καταγραφεί μόνο βραδεία μείωση.

Η κατανομή του εισοδήματος παραμένει ιδιαίτερα άνιση. Το φτωχότερο 25% του πληθυσμού κατέχει μόλις το 10,3% του συνολικού εισοδήματος, ενώ το πλουσιότερο 25% κατέχει το 45,6%. Το χάσμα διευρύνεται ακόμη περισσότερο αν εξετάσουμε πιο προσεκτικά: το φτωχότερο 20% λαμβάνει μόνο το 7,5% του εισοδήματος, ενώ το πλουσιότερο 20% αντιστοιχεί στο 39,5%.

Οι δείκτες AROPE αποτυπώνουν σημαντική κοινωνική ανισότητα. Το ποσοστό ανέβηκε στο 26,9% το 2024, αντιστοιχώντας σε περίπου 2,74 εκατομμύρια άτομα, από 26,1% το 2023. Τα υψηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στη Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα, ενώ η Αττική, η Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου καταγράφουν χαμηλότερα ποσοστά.

Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παραμένει ιδιαίτερα υψηλός στα παιδιά ηλικίας 17 ετών και κάτω (27,9%), σημειώνοντας μόλις μια μικρή μείωση σε σχέση με το 2023 (28,1%). Οι γυναίκες πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια, ενώ τα νοικοκυριά που ζουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία είναι πιο εκτεθειμένα.

Υπάρχει επίσης σημαντική ανισότητα στις συνθήκες στέγασης και στην πρόσβαση σε κοινωνικές δραστηριότητες. Περίπου 27,0% του πληθυσμού ζει σε υπερπλήρη κατοικία, ποσοστό που αυξάνεται στο 40,9% μεταξύ των παιδιών και στο 56,7% μεταξύ των φτωχών παιδιών. Επιπλέον, το 77,0% των φτωχών ατόμων δυσκολεύεται να καλύψει τις βασικές του ανάγκες με το εισόδημά του, ενώ το 36,3% του πληθυσμού με καταναλωτικά δάνεια αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αποπληρωμή τους.

Όπως είναι αναμενόμενο, το εκπαιδευτικό επίπεδο επηρεάζει άμεσα τον κίνδυνο φτώχειας. Οι πιο ευάλωτοι είναι όσοι έχουν μόνο πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με ποσοστό φτώχειας 28,2%, ενώ για όσους διαθέτουν τριτοβάθμια εκπαίδευση, το ποσοστό ανέρχεται σε 7,1%.

Σε ό,τι αφορά την υγεία, το 6,9% του πληθυσμού δηλώνει πολύ κακή ή κακή κατάσταση υγείας, ενώ το 24,5% αντιμετωπίζει κάποιο χρόνιο πρόβλημα υγείας. Μεταξύ του φτωχού πληθυσμού, το 36,0% δεν μπόρεσε να υποβληθεί σε αναγκαία ιατρική εξέταση.

Το όριο φτώχειας ορίζεται σε 6.510 € ετησίως για νοικοκυριό ατόμου και 13.671 € για νοικοκυριό με δύο ενήλικες και δύο παιδιά. Οι μονογονεϊκές οικογένειες εμφανίζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά φτώχειας, με 43,7% να ζει κάτω από το όριο φτώχειας.

Τα ευρήματα υπογραμμίζουν επίσης τη σημασία των κοινωνικών μεταβιβάσεων, όπως οι συντάξεις και τα επιδόματα πρόνοιας, για την ανακούφιση των ευάλωτων ομάδων. Χωρίς τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, το ποσοστό φτώχειας θα ανέβαινε στο 45,0% του πληθυσμού, ενώ μόνο με τις συντάξεις μειώνεται στο 23,5%.

Ωστόσο, είναι κρίσιμο να σημειωθεί ότι τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δεν αντιπροσωπεύουν ορισμένες ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες, και επομένως ενδέχεται να μην παρέχουν πλήρη εικόνα για το πραγματικό εύρος της φτώχειας. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, από την έρευνα εξαιρούνται τα εξής:

«Οι συλλογικές κατοικίες, όπως ξενοδοχεία, πανσιόν, νοσοκομεία, γηροκομεία, στρατόπεδα, αναμορφωτήρια κλπ. Συλλογικές κατοικίες θεωρούνται και τα νοικοκυριά που παρέχουν στέγη με διατροφή σε άνω των πέντε τροφίμους.»

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που δημοσιεύτηκαν στις 16 Μαΐου 2025, ανακύπτουν τρία βασικά ζητήματα:

Α) Μια συγκριτική ανάλυση μεταξύ 2021 και 2024 δείχνει **σημαντική επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης για τα παιδιά κάτω των 15 ετών σε φτωχά νοικοκυριά σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες**. Παρατηρείται απότομη αύξηση της αδυναμίας κάλυψης βασικών αναγκών, όπως: η κατανάλωση καθημερινού γεύματος με πρωτεΐνη, η συμμετοχή σε εξωσχολικές δραστηριότητες, ο εορτασμός γενεθλίων ή η πρόσκληση φίλων στο σπίτι για παιχνίδι, η κάλυψη εξόδων σχολικών εκδρομών, η ύπαρξη κατάλληλου χώρου μελέτης στο σπίτι και η πραγματοποίηση μίας εβδομάδας διακοπών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίδραση αυτών των μεταβλητών στα φτωχά νοικοκυριά δεν λαμβάνει υπόψη τη διάκριση αστικών–αγροτικών περιοχών, η οποία πιθανότατα θα αναδείκνυε μια επιπλέον διάσταση συγκέντρωσης φτώχειας και ανισότητας.

Β) Σε ό,τι αφορά την **πρόσβαση σε υπηρεσίες**, προηγούμενες εκθέσεις έχουν τονίσει την ανάγκη συμβιβασμού επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής στα νοικοκυριά που ζουν στην Ελλάδα, εάν πρόκειται να αντιμετωπιστεί η δημογραφική πρόκληση. Ωστόσο, τα πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι το 75% των νοικοκυριών με τουλάχιστον ένα παιδί κάτω των 12 ετών δεν μπορεί να αξιοποιήσει υπηρεσίες παιδικής φροντίδας ή βρεφονηπιακούς σταθμούς, είτε επειδή δεν μπορεί να καλύψει το κόστος είτε επειδή οι διαθέσιμες υπηρεσίες είναι ανεπαρκείς ή μη διαθέσιμες.

Γ) Τέλος, σε ό,τι αφορά την **κατ' οίκον φροντίδα ηλικιωμένων ή ατόμων με προβλήματα υγείας** από εξειδικευμένο προσωπικό, ο κύριος λόγος που τα νοικοκυριά δεν έχουν πρόσβαση σε αυτή την αναγκαία υπηρεσία είναι η οικονομική δυσχέρεια κάλυψης του κόστους. Δεδομένης της γήρανσης του πληθυσμού, της κακής διατροφής λόγω αυξανόμενων τιμών τροφίμων και της αυξανόμενης ευαλωτότητας των μεσηλικών και ηλικιωμένων σε χρόνιες παθήσεις (διάφορες μορφές καρκίνου, διαβήτη και ψυχικές διαταραχές), η πρόσβαση σε επαγγελματικές υπηρεσίες φροντίδας και δομές φροντίδας ηλικιωμένων είναι υψίστης σημασίας — τόσο για την εξασφάλιση της σωστής ανθρώπινης φροντίδας, όσο και για την πρόληψη περαιτέρω επιβάρυνσης των οικογενειακών προϋπολογισμών, οι οποίοι αναπόφευκτα θα επωμιστούν αυτά τα έξοδα με τον έναν ή τον άλλο τρόπο.

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Ορισμός φτώχειας

Στην Εθνική Στρατηγική (ΕΣ) για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας⁵ στην Ελλάδα δεν δίνεται ένας συγκεκριμένος μονοσήμαντος ορισμός για την φτώχεια αλλά λαμβάνονται υπόψη οι επιμέρους συνθήκες που συνθέτουν και ορίζουν την φτώχεια. Η φτώχεια ορίζεται ως η συνθήκη που ένα άτομο στερείται τα βασικά μέσα για ένα ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής λόγω της έλλειψης εισοδήματος, υπηρεσιών και κοινωνικής συμμετοχής. Η φτώχεια είναι πολυδιάστατη, πέρα από την εισοδηματική στέρηση, αφορά και τον αποκλεισμό από τα βασικά θεμελιωμένα δικαιώματα της εργασίας, της υγείας, της εκπαίδευσης και της στέγης.

Κύριοι τομείς / Προτεραιότητες

Η ΕΣ διατυπώνεται σε τέσσερις Επιχειρησιακούς Άξονες (περιλαμβάνουμε τις ομάδες στόχου και τους στόχους σε κάθε έναν άξονα):

Α. Πρόσβαση σε επαρκείς πόρους: συγκεκριμένη προτεραιότητα σε αυτόν τον άξονα δίνεται σε άτομα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας – με ρητή έμφαση στον άστεγο πληθυσμό. Αναφέρονται οι εξής τρεις προτεραιότητες. 1) Καταπολέμηση του κινδύνου της φτώχειας και του προβλήματος έλλειψης στέγης ή πρόσβασης στην προσιτή στέγη. 2) Καταπολέμηση των διακρίσεων και πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού. 3) Ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας της οικογένειας και πρόληψη και καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας.

Β. Πρόσβαση σε υπηρεσίες: συγκεκριμένη προτεραιότητα σε αυτόν τον άξονα δίνεται σε άτομα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, ΑμεΑ, παιδιά, ηλικιωμένοι, άστεγοι, γυναίκες θύματα βίας και κακοποίησης, άλλες ευάλωτες ομάδες (πχ Ρομά). Αναφέρονται οι εξής τρεις προτεραιότητες. 1) Καταπολέμηση των διακρίσεων και πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού. 2) Ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας της οικογένειας και πρόληψη και καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας. 3) Βελτίωση της ποιότητας ζωής των ΑμεΑ μέσω της προώθησης της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και στήριξης της ανεξάρτητης διαβίωσης. 4) Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού (παιδιών και ηλικιωμένων συμπεριλαμβανομένων) μέσω της επέκτασης και διεύρυνσης, εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης κοινωνικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών, πολυδιάστατων παρεμβάσεων και κοινωνικής καινοτομίας. 5) Ανάπτυξη υπηρεσιών φροντίδας που βασίζονται στην οικογένεια και την κοινότητα.

Γ. Ένταξη στην αγορά εργασίας, βελτίωση της απασχολησιμότητας και πρόσβαση στην απασχόληση: συγκεκριμένη προτεραιότητα εδώ δίνεται σε άνεργους και εργαζόμενους με επισφάλεια. Αναφέρονται οι εξής τρεις προτεραιότητες: 1) Προώθηση της ενεργούς ένταξης με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργούς συμμετοχής και βελτίωσης της απασχολησιμότητας. 2) Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας / δια βίου μάθησης εργαζομένων ενηλίκων και διαχείρισης των αλλαγών. 3) Ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας ως εργαλείο κοινωνικής ένταξης και πρόσβασης στην απασχόληση.

Δ. Διακυβέρνηση της ΕΣ: πρόκειται για οριζόντιο άξονα που καλύπτει τους άλλους τρεις και αναφέρονται ως επιδιωκόμενες προτεραιότητες: 1) Ενίσχυση του συστήματος διακυβέρνησης των πολιτικών ένταξης. 2) Διασφάλιση αποτελεσματικής εφαρμογής της ΕΣ. 3) Αναβάθμιση, βελτίωση και συμπλήρωση θεσμών και μηχανισμών που διευκολύνουν την κοινωνική ένταξη.

⁵ <https://minsca.gov.gr/ethniki-stratigiki-gia-tin-koinoniki-entaxi-kai-meiosi-tis-ftocheias/>

Σύνδεση με διαφορετικές θεματικές άλλων εθνικών πλαισίων

Η ΕΣ συνδέεται και με άλλα εθνικά πλαίσια όπως με την εθνική στρατηγική για τους Ρομά (2021-2024)⁶, την Εθνική Στρατηγική για τα άτομα με αναπηρία (2024-2030)⁷, το Σχέδιο Δράσης για την Παιδική Φτώχεια⁸, την Πύλη Στεγαστικής Πολιτικής⁹, το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα - ΣΔΕΚ (2024)¹⁰, την Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση (2020)¹¹, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού (2021)¹², την Εθνική Στρατηγική για την ένταξη πολιτών τρίτων χωρών (2021)¹³, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (2023)¹⁴.

Τα προαναφερθέντα έχουν διασυνδεθεί με ευρωπαϊκά προγράμματα αντλώντας χρηματοδοτικούς πόρους – εκτός από πόρους που αντλούνται από τον τακτικό προϋπολογισμό: Ταμείο Ανάκαμψης¹⁵, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο¹⁶, και το Ταμείο Ευρωπαϊκής βοήθειας στους Απόρους (ΤΕΒΑ)¹⁷. Σημειώνεται ότι αναμένεται η έκδοση νέας πρότυπης πρόσκλησης υποβολής προτάσεων προς τις 13 Περιφέρειες για την επαναπροκήρυξη των συμβάσεων του ΤΕΒΑ από τον ΟΠΕΚΑ (τον εθνικό δημόσιο ενιαίο φορέα υλοποίησης των πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας και αλληλεγγύης)¹⁸ γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη για επανασχεδιασμό του προγράμματος, με έμφαση στις τοπικές κοινωνικές ανάγκες, τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και την ενίσχυση του ρόλου των κοινωνικών υπηρεσιών των Δήμων.

Τέλος, η Ελλάδα συμμετέχει επίσης στο ευρωπαϊκό πλαίσιο για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας σε συνεργασία με την UNICEF¹⁹ και έχει διασυνδεθεί με το ΕΣΠΑ²⁰.

Η ΕΣ θα έπρεπε να έχει αναθεωρηθεί ή να έχει διασυνδεθεί με τους τρεις βασικούς στόχους του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων που έχει θέσει η Ελλάδα και είναι οι εξής: 1) Τουλάχιστον 71,1% του πληθυσμού ηλικίας 20-64 θα πρέπει να απασχολούνται μέχρι το 2030 (το τρέχον επίπεδο με βάση την Eurostat 2024 ήταν 67,4%). 2) Τουλάχιστον 40% όλων των ενηλίκων θα πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης κάθε χρόνο μέχρι το 2030 (το τρέχον επίπεδο με βάση στοιχεία της Eurostat 2023 βρίσκεται στο 11,8%). 3) Τουλάχιστον 860.000 λιγότερα άτομα σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού έως το 2030 (τρέχον επίπεδο 2.658.400 με βάση στοιχεία της Eurostat 2024). Βλέπουμε ότι η ΕΣ συγκλίνει με κάποιο μέρος των στόχων και τα κοινωνικά δικαιώματα που θέτει το ευρωπαϊκό

⁶ <https://egroma.gov.gr>

⁷ <https://amea.gov.gr/strategy/strategy-2024-2030>

⁸ <https://ekka.org.gr/images/SYNTONISMOY-ORGANOSIS/%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%A9%CE%9D %CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D/National Action Plan- Child Guarantee in Greek.pdf>

⁹ <https://stegasi.gov.gr/program-category/all-programs/page/2/>

¹⁰ <https://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2024/08/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%95%CE%BD%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%9A%CE%BB%CE%AF%CE%BC%CE%B1-%CE%95%CE%A3%CE%95%CE%9A.pdf>

¹¹ https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/DI Strategy - EL with layout.pdf

¹² <https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2021/12/National Action Plan for the Rights of the Child.pdf>

¹³ <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/12/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%88%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7-%CE%A4%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%B5-%CE%9C%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7.pdf>

¹⁴ <https://gsco.gov.gr/wp-content/uploads/2023/05/Greece-NRP-2023.pdf>

¹⁵ <https://minscfa.gov.gr/ypourgeio/tameio-anakampsis-kai-anthektikotitas/>

¹⁶ <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/el>

¹⁷ https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/funding/fund-european-aid-most-deprived-feed_el

¹⁸ <https://opeka.gr/>

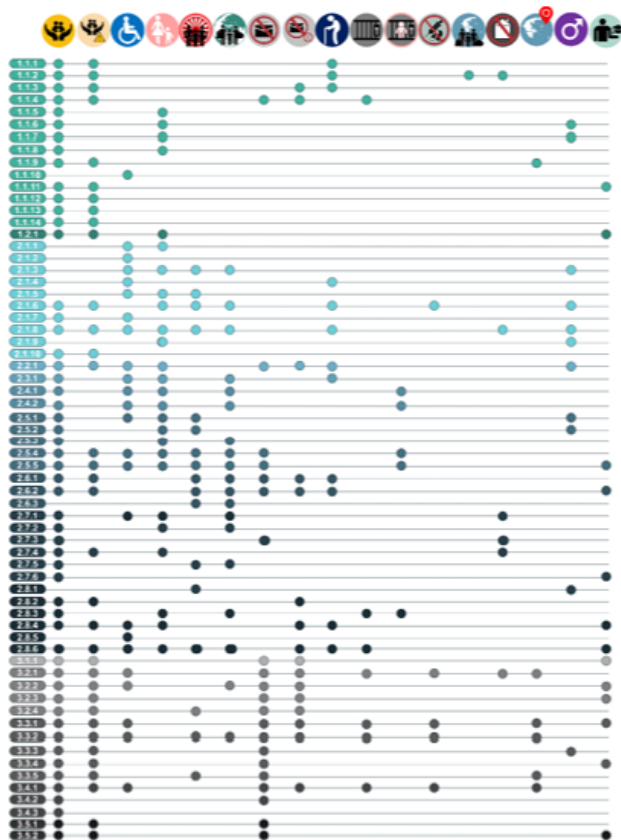
¹⁹ <https://www.unicef.org/greece>

²⁰ <https://www.espa.gr/el/Pages/default.aspx>

πλαίσιο, αλλά και στις κοινωνικές ομάδες όπου και απευθύνεται, οι οποίες στο σύνολό τους αναγράφονται ως εξής: Ευπαθείς ομάδες, AROPE, ΑμεΑ, Παιδιά, Ρομά, Άνεργο, Μακροχρόνια άνεργοι, Μετανάστες/Πρόσφυγες, Ηλικιωμένα άτομα, Αποφυλακισθέντες, Απεξαρτημένοι, Άστεγοι, Παλιννοστούντες, Ανήλικοι Παραβάτες, Κάτοικοι Ορεινών Απομακρυσμένων Νησιωτικών Περιοχών, Γυναίκες, Νέοι/Φοιτητές. Στο σχήμα που υπάρχει στη σελίδα 49 της ΕΣ βλέπουμε ότι τα μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για να υλοποιηθούν οι στόχοι των προαναφερθέντων προτεραιοτήτων δεν ικανοποιούν όλες τις ευπαθείς ομάδες.

Οι Ομάδες Στόχου της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας, ανάλογα με τα προβλεπόμενα Μέτρα Πολιτικής είναι οι ακόλουθες:

Σχήμα 7. Χαρτογράφηση μέτρων της ΕΣΚΕ 2021-2027 για τις Ομάδες Στόχου

Δείκτες αξιολόγησης για την Εθνική Στρατηγική

Οι δείκτες αξιολόγησης που χρησιμοποιεί η Εθνική στρατηγική για την μέτρηση και την καταγραφή είναι εναρμονισμένοι με το ευρωπαϊκό πλαίσιο AROPE (At risk of poverty or social exclusion) για την μέτρηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Όπως και δείκτες (εθνικοί) που καταγράφουν τα προγράμματα απασχόλησης, τα επιδόματα (ΕΕΕ) και τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (Ρομά, ΑμεΑ). Καθώς και η πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες. Αρμόδια για την αξιολόγηση είναι τα υπουργεία (κοινωνικής αλληλεγγύης, εργασίας) που εντάσσονται στον μηχανισμό διακυβέρνησης.

Μηχανισμοί Διακυβέρνησης και Συνοχή

Ο Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης παρακολουθεί προγράμματα, δράσεις, έπειτα τα αξιολογεί και είναι υπεύθυνος για την αναθεώρηση τους. Τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η έγκριση, η εφαρμογή και αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής ασκείται κυρίως από την Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής καθώς και την Διεύθυνση για την καταπολέμηση της Φτώχειας, μέσω της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που υπάγεται στο Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Η κοινωνία των πολιτών συμμετείχε στην διαβούλευση για την

Εθνική στρατηγική, μέσω οργανώσεων και κοινωνικών φορέων. Όμως δεν θεσμοθετήθηκε κάποιος σταθερός μηχανισμός που να διαβουλευέται τους πολίτες με σκοπό να επιβλέπει και να αξιολογεί την πορεία της υλοποίησης των στόχων της Εθνικής Στρατηγικής.

Κυβερνητικό-αυτοδιοικητικό επίπεδο μηχανισμού

Ο Εθνικός Μηχανισμός οργανώνεται σε κυβερνητικό και αυτοδιοικητικό επίπεδο.

Σε κυβερνητικό επίπεδο αποτελείται από την Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας, τη Διεύθυνση Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, τη Διεύθυνση Καταπολέμησης της Φτώχειας της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης, τη Διεύθυνση Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου δυναμικού και τη ΔΥΠΑ, μαζί με τα συναρμόδια Υπουργεία Κοινωνικής Συνοχής/Οικογένειας και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Τα παραπάνω σώματα συνθέτουν τον εθνικό μηχανισμό σε κυβερνητικό επίπεδο.

Στο αυτοδιοικητικό επίπεδο ο Εθνικός Μηχανισμός αποτελείται από τις Διευθύνσεις Κοινωνικής μέριμνας των Περιφερειών, τα Περιφερειακά Παρατηρητήρια Κοινωνικής Ένταξης, τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Δήμων, τα Κέντρα Κοινότητας, την Περιφερειακή Επιτροπή Διαβούλευσης και την Δημοτική επιτροπή διαβούλευσης.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής προβλέπεται η ενίσχυση, ο συντονισμός και η δικτύωση μεταξύ του κεντρικού και αυτοδιοικητικού επιπέδου για πιο στοχευμένες αλλά και εξατομικευμένες δράσεις.

Παρακολούθηση εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής

Ο εθνικός μηχανισμός Συντονισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση της εφαρμογής της στρατηγικής. Χρησιμοποιεί τους δείκτες, κυρίως τους ποσοτικούς (AROP, εθνικούς για προγράμματα στήριξης π.χ ΕΕΕ) για να έχει εικόνα ορθής εφαρμογής της στρατηγικής. Τα άτομα που βιώνουν φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό δεν συμμετέχουν στην παρακολούθηση της στρατηγικής και δεν προβλέπεται κάποια συγκέντρωση μαρτυριών προς την παραπάνω κατεύθυνση.

Γεωγραφική συνοχή

Η Εθνική Στρατηγική προβλέπει πως οι ΟΤΑ, ανεξαρτήτως γεωγραφικής θέσης, οφείλουν να διαθέτουν Κέντρο Κοινότητας από το οποίο θα υλοποιούν δράσεις υποστήριξης πολιτών που πλήττονται από την φτώχεια καθώς και Περιφερειακά Παρατηρητήρια Κοινωνικής Ένταξης.

Επιπλέον στα ευρωπαϊκά προγράμματα περιλαμβάνονται δράσεις και σχέδια για τους δήμους και τις περιφέρειες που αποσκοπούν στη μείωση των τοπικών ανισοτήτων.

Αναθεώρηση - Χρονοδιάγραμμα της Εθνικής Στρατηγικής

Η Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη και μείωση της φτώχειας, αφορά την περίοδο 2021-2027. Η περίοδος της στρατηγικής αφορά έναν κύκλο 6 ετών. Η προηγούμενη εθνική στρατηγική είχε τον ίδιο πολυετή κύκλο 6 έτη (2014-2020).

Η πρώτη αναθεώρηση όφειλε να γίνει το 2024, η οποία δεν πραγματοποιήθηκε. Η δεύτερη και τελική αναθεώρηση έχει δρομολογηθεί να γίνει στο τέλος της στρατηγικής περιόδου το 2027.

Ορισμένες πολιτικές έχουν βραχυπρόθεσμη διάρκεια και άλλες μακροπρόθεσμη. Για παράδειγμα στο ζήτημα της αποϊδρυματοποίησης δίνεται ένα πλάνο μέχρι το 2030 όσον αφορά τα παιδιά με αναπηρία με μακροπρόθεσμη στόχευση. Σε άλλες στρατηγικές που αφορούν προγράμματα στέγασης, όπως το “στέγαση και εργασία” πρόκειται για αναβάθμιση των ήδη υπάρχων προγραμμάτων. Εξαρτάται από τον

τομέα που συμπεριλαμβάνει η Εθνική Στρατηγική. Πρόκειται πάντως συνολικά για μια σειρά από βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες μέχρι και μακροπρόθεσμες δράσεις, έχοντας ως ορίζοντα το 2030.

Δέσμευση της Εθνικής Στρατηγικής

Η ΕΣ για την μείωση της φτώχειας και την κοινωνική ένταξη έχει χρονική διάρκεια από το 2021 έως το 2027. Συνδέεται με ευρωπαϊκά προγράμματα για την χρηματοδότησή της, όμως δεν έχει κάποιο νομοθετικό πλαίσιο ή ίδια η στρατηγική, καθώς δεν συνοδεύεται από κάποιο ΦΕΚ ή κάποια Κοινή Υπουργική Απόφαση ώστε να είναι κατοχυρωμένη κοινοβουλευτικά. Άρρηκτα συνδεδεμένη με τον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής συνοχής, εντάσσεται θεσμικά στον νόμο 4445/2016 μέσω της διεύθυνσης καταπολέμησης της φτώχειας. Επίσης υπάρχει πολιτική δέσμευση από την διεύθυνση κοινωνικής αλληλεγγύης για την υλοποίηση της στρατηγικής. Η Εθνική στρατηγική είναι ανεξάρτητη από τις εκλογές καθώς έχει μακροπρόθεσμη πολυετή διάρκεια πέρα από τα 4 έτη που είναι ο συνήθης κύκλος της εκάστοτε κυβέρνησης.

Διαβούλευση – φορείς

Η πρώτη έκδοση αναρτήθηκε στο [OpenGov](#) το Μάιο 2021, ενώ η τελική δημοσιοποιήθηκε τον Ιούλιο του 22. Η περίοδος διαβούλευσης με την κοινωνία κράτησε διαδικτυακά από 01η – 25η Ιουνίου 2021. Υπάρχουν αναρτημένα 70 σχόλια από οργανωμένους φορείς, κοινωνικές οργανώσεις, ακαδημαϊκό χώρο, κόμματα, δευτεροβάθμια όργανα, κοινωνικούς λειτουργούς κλπ. Ο χρόνος διαβούλευσης που δόθηκε ήταν οριακός, αν συγκρίνουμε με άλλες χώρες που συνέταξαν εθνική στρατηγική. Για παράδειγμα, η δημόσια διαβούλευση στην Γαλλία κράτησε 4 μήνες, στην Ισπανία 5 μήνες, και δεν έγινε αποκλειστικά και μόνο διαδικτυακά.

Δεν υπήρξε κάποια άλλη διαδικασία (δια ζώσης) παρά μόνο η διαδικτυακή διαβούλευση. Παρόλα αυτά η εικόνα στο [opengov](#) αποτυπώνει ότι κάποιοι φορείς έστειλαν εκτενέστερα σχόλια και προτάσεις στην Γενική Γραμματεία και το αρμόδιο Υπουργείο.

Προσπαθώντας να συνοψίσουμε τα περισσότερα σχόλια/κριτική διαπιστώνουμε τα εξής:

- Δεν έχει συμπεριληφθεί εκτενής αξιολόγηση και επαναπροσδιορισμός των στόχων που αφορούν την εφαρμογή της προηγούμενης Εθνικής Στρατηγικής 2014 – 2020.
- Απουσιάζει η δέσμευση της κυβέρνησης και των αρμόδιων Υπουργείων για την υλοποίηση της ΕΣ, πράγμα που θα μπορούσε να γίνει μέσω ΦΕΚ ή ΚΥΑ.
- Δεν προβλέπεται τρόπος διαρκούς διαβούλευσης στο πλαίσιο του Μηχανισμού Επεξεργασίας, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης με την κοινωνία πολιτών και τους ανθρώπους που άμεσα πλήττονται από την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.
- Υπάρχει ανάγκη εκτενέστερης περιγραφής των ομάδων που πλήττονται από τη φτώχεια και καλύτερης στελέχωσης των Κέντρων Κοινότητας με σκοπό την εκπόνηση ατομικών σχεδίων δράσης.
- Χρειάζεται να ληφθούν υπόψη νέα προφίλ φτώχειας που ανακύπτουν από τις αλληπάλληλες κρίσεις – για παράδειγμα το παιδιά με προσφυγικό προφίλ.
- Υπάρχει ανάγκη να διερευνηθεί η πιθανότητα οριζόντιας διασύνδεσης των δημόσιων υπηρεσιών.
- Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ χρειάζονται αναβάθμιση και ενίσχυση με άλλες πηγές καταγραφής της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Τέλος κατατέθηκαν προτάσεις κατά περίπτωση και άξονα για την βελτίωση των επιμέρους πολιτικών.

Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας - Διαβούλευση

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας στη διαδικτυακή διαβούλευση αξιολόγησε την ΕΣ καταγράφοντας σειρά επισημάνσεων για ελλείψεις αλλά και βελτιώσεις που χρειαζόνταν να γίνουν από το αρχικό σχέδιο.

Αρχικά, το Δίκτυο επισήμανε πως το σχέδιο αυτό έχει διατυπωθεί περισσότερο ως πλαίσιο χρηματοδότησης παραμερίζοντας ένα οργανωμένο πλαίσιο στρατηγικής. Τόνισε την αναγκαιότητα ποιοτικών και ποσοτικών στόχων για τις επιμέρους ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως και για τις ομάδες που πλήττονται ή τείνουν προς την φτώχεια. Επιπλέον, προειδοποίησε για την έλευση του νέου Πτωχευτικού Νόμου (2020)²¹ που επηρεάζει άμεσα τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά και την επισφάλεια η οποία θα δημιουργηθεί με τις εξώσεις με την κατάργηση της προστασίας της κύριας κατοικίας. Το Δίκτυο επισήμανε την ανάγκη για στήριξη και την ενθάρρυνση της εργασίας παράλληλα με τη λήψη του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος αλλά όχι την αλληλεξάρτησή τους. Επιπρόσθετα, τόνισε την ανάγκη για πιο αξιόπιστη καταγραφή των δεικτών φτώχειας, την ανάδειξη των νέων προφίλ φτώχειας καθώς και τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους. Σύμφωνα με το Δίκτυο, η ΕΛΣΤΑΤ, μέσω της δειγματοληπτικής έρευνας που διενεργεί, μπορεί να έχει μόνο μια στατιστική εικόνα και όχι πλήρη. Τέλος, ανέφερε στον τομέα της οικονομίας πως οι ΟΚοιΠ και οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της ανεργίας και επισήμανε την αναγκαιότητα συνδιαμόρφωσης της στρατηγικής με τα άτομα που αποκλείονται κοινωνικά και βιώνουν φτώχεια.

Τι λήφθηκε υπόψη στην επεξεργασία του τελικού κειμένου

Έγιναν πιο διακριτοί οι ποσοτικοί και οι ποιοτικοί στόχοι (δράσεις μέχρι το 2030) καθώς και συμπεριλήφθηκαν εξειδικευμένες δράσεις και ενότητες για τις εκάστοτε κοινωνικές ομάδες.

Η εθνική στρατηγική υιοθέτησε στην τελική έκδοση πιο αναλυτική και στοχευμένη χρήση των δεικτών για την μέτρηση και την καταγραφή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως του συστήματος δεικτών AROPE.

Αναδείχτηκε η πολυδιάσταση της φτώχειας, πέρα από την υλική και οικονομική αποστέρηση που δινόταν στην αρχική έκδοση.

Εξοικείωση και προτάσεις για την Εθνική Στρατηγική των Μελών του Ελληνικού Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας

Στη δημόσια διαβούλευση συμμετείχαν μέλη του Δικτύου με δικό τους περιεχόμενο. Σε φετινή έρευνα του Ελληνικού Δικτύου για την καταπολέμηση της Φτώχειας (2025) ρωτήθηκαν τα μέλη μας σχετικά με την εξοικείωση αλλά και την αξιολόγησή τους προς την ΕΣ. Εξοικείωση ή μερική εξοικείωση δήλωσε ότι έχει η πλειοψηφία των απαντήσεων (18 οργανώσεις). Στην διαδικασία διαβούλευσης της ΕΣ συμμετείχαν με σχόλια μόνο 10 οργανώσεις.

Μερικά βασικά σχόλια των οργανώσεων του Δικτύου ήταν:

- Η ανάγκη για μια πιο συμπεριληπτική, διαθεματική και διεπιστημονική εθνική στρατηγική.
- Η ανάγκη στήριξης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε συνεργασία με τοπικούς φορείς και υπηρεσίες.
- Η ανάγκη αποτελεσματικότερης αξιοποίησης διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Η ανάγκη σχεδιασμού προγραμμάτων που στοχεύουν σε ευάλωτες ομάδες όπως αποφυλακισμένοι/ες, άτομα που αντιμετωπίζουν ζητήματα σωματικής και ψυχικής υγείας, άστεγοι, Ρομά που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό.
- Η ανάγκη αποτύπωσης της έμφυλης διάσταση της φτώχειας.

²¹ <http://elib.aade.gr/elib/printview?d=/gr/act/2020/4738/art/289/para/5>

- Η ανάγκη για υποδείξεις που αφορούν την δικαιότερη κατανομή των φορολογικών επιβαρύνσεων σε σχέση με το εισόδημα.
- Η ανάγκη κατανόησης της κατάστασης που βιώνουν οι άνθρωποι που πλήττονται από την φτώχεια θα πρέπει να βρίσκεται στον πυρήνα της ΕΣ.

Εμπλοκή των ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια και Εθνική Στρατηγική

Οι πολίτες που βιώνουν φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό δεν είχαν συμμετοχή σε θεσμοθετημένο πλαίσιο άμεσης διάδρασης με τους αρμόδιους (Γενική Γραμματεία, αρμόδια υπουργεία) με σκοπό τη συμμετοχή τους στην τελική έκδοχή της αναθεωρημένης ΕΣ. Με την σειρά του αυτό επηρεάζει και την συνεχή αξιολόγηση της εθνικής στρατηγικής από τα άτομα που βιώνουν φτώχεια για τυχόν βελτιώσεις και ορθή εφαρμογή της ΕΣ.

Διαδικασία σύνταξης

Η διαδικασία σύνταξης είχε χαρακτηριστικά διαφάνειας. Όμως ο αποκλεισμός φορέων-πολιτών δεν αποφεύχθηκε. Μέσω της διαδικτυακής διαβούλευσης δόθηκε η δυνατότητα για σχόλια, ως προς την διαδικασία της σύνταξης, όμως δεν υπήρξε κάποια συνδιαμόρφωση της αρχιτεκτονικής του αρχικού κειμένου με τις οργανώσεις και με την κοινωνία των πολιτών. Ούτε καθιερώθηκαν ετήσιες διαβουλεύσεις, ώστε να ληφθούν υπόψη περαιτέρω σχόλια για ζητήματα που δεν επιτεύχθηκαν.

Μια ανοικτή διαδικασία θα ήταν:

Ως προς τη διαβούλευση πάνω στο αρχικό κείμενο θα βοηθούσε να είχε δοθεί περισσότερος χρόνος από αυτόν που δόθηκε (25 μέρες) καθώς και να θεσμοθετούνταν ένας μηχανισμός συχνής διαβούλευσης της Γενικής Γραμματείας με την κοινωνία των πολιτών και με το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας το οποίο μπορεί να φέρει στη συζήτηση και την άποψη των ίδιων των ανθρώπων που πλήττονται από τη φτώχεια και μάλιστα αυτό να καλύπτει όλα τα στάδια: από τον σχεδιασμό της στρατηγικής, την εφαρμογή και την αξιολόγησή της. Να υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό στελεχωμένο για να είναι σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των κοινωνικών ομάδων που απευθύνεται η στρατηγική και όχι μόνο με διαδικτυακό τρόπο.

Περιεχόμενο της Εθνικής Στρατηγικής

Η Εθνική Στρατηγική δίνει αρχικά το ευρωπαϊκό πλαίσιο στον τομέα της κοινωνικής ένταξης με ιστορικό εμπλοκής της ΕΕ στα ζητήματα που την αφορούν. Προχωρά σε μικρή αναφορά στην προηγούμενη Εθνική Στρατηγική 2014 – 2020 και σε συστάσεις ex post που λήφθηκαν υπόψη και την αφορούν. Στη συνέχεια προχωρά στην καταγραφή των τεσσάρων προτεραιοτήτων και τις εξηγεί αναλυτικά:

- Πρόσβαση σε επαρκείς πόρους και βασικά αγαθά για άτομα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας με έμφαση στους αστέγους.
- Πρόσβαση σε υπηρεσίες για άτομα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.
- Ένταξη στην αγορά εργασίας, βελτίωση της απασχολησιμότητας και πρόσβαση στην απασχόληση, με έμφαση σε άνεργους/ες.
- Διακυβέρνηση της ΕΣ – οριζόντιος άξονας.

Μερικά σχόλια πάνω στις προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής και τη σημερινή κατάσταση

Η Ελλάδα την τελευταία 15ετία διανύει σειρά κρίσεων μέχρι και σήμερα. Η χρεοκοπία του χρηματοπιστωτικού συστήματος δημιούργησε τεράστιο ζήτημα φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού και υψηλής ανεργίας. Έρευνα της Γεωργίας Καπλάνογλου από το ΕΚΠΑ, ενταγμένη στο Ετήσια Αναφορά Φτώχειας 2024 του Δικτύου μας, αποδεικνύει ότι τα ελληνικά νοικοκυριά δεν έχουν επανέλθει στην κατάσταση που βρίσκονταν πριν το 2009. Επίσης, τα τελευταία χρόνια λόγω της πληθωριστικής κρίσης, το κόστος διαβίωσης κυμαίνεται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Ο πληθωρισμός των τελευταίων ετών - εκτός από την εκτόξευση των τροφίμων και των ειδών πρώτης ανάγκης – είχε αρνητική επίπτωση στην ενεργειακή φτώχεια και στην παιδική φτώχεια. Στον τομέα της στέγασης επίσης παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μείωση των διαθέσιμων ακινήτων για μακροχρόνια μίσθωση λόγω της έλευσης βραχυχρόνιας μίσθωσης (airbnb, golden visa), των υψηλών ενοικίων, του οικιστικού αποθέματος που μένει κλειστό και της μη αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας που ανήκε στο ΟΕΚ (πλέον έχει περάσει στη ΔΥΠΑ) για κοινωνική κατοικία.

Και καθώς το θέμα των αστέγων υπάρχει εμφαντικά στις δύο από τις τέσσερις προτεραιότητες (αν όχι και σε αυτόν της ανεργίας), δεν έχουν εφαρμοστεί οι κατάλληλες στεγαστικές πολιτικές, ούτε στο εύρος, ούτε στην επιλεξιμότητα του πληθυσμού στόχου που υπάρχει ανάγκη. Πρόσφατο Δελτίο Τύπου που συνυπογράφουν 29 οργανώσεις – πολλές από αυτές μέλη του Δικτύου μας, το πιστοποιεί ²².

Ως προς τις πολιτικές στέγασης, εκτός του προγράμματος «Στέγαση και Εργασία» που έχει περιορισμένη εμβέλεια σε σχέση με τη ζήτηση, ο βασικός σχεδιασμός των υπολοίπων εμπλέκει κυρίως την αγορά, τους εργολάβους και το τραπεζικό σύστημα. Δεν αποτέλεσε μέρος της ΕΣ η καταγραφή των διαθέσιμων ακινήτων του δημοσίου, ώστε να διατεθούν για κοινωνική κατοικία και η αντιπαροχή ψηφίστηκε πρόσφατα και στην ίδια λογική που αναφέρουμε παραπάνω. Μην έχοντας προχωρήσει ουσιαστικά σε αυτές τις πολιτικές, κατέχουμε αρνητική πρωτιά στην ΕΕ σε σχέση με αδυναμία πληρωμής του ενοικίου.²³ Ο τρόπος που χρησιμοποιήθηκε το Ταμείο Ανάκαμψης ως προς την κάλυψη των βασικών προτεραιοτήτων της ΕΣ είναι αμφίβολο αν ήταν ο πλέον κατάλληλος για την αντιμετώπιση των φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού και σίγουρα χρειάζεται περαιτέρω έρευνας. Η ερημοποίηση που φέρνει ο μαρασμός της ελληνικής περιφέρειας αλλά και ο εκτοπισμός εξαιτίας των ακραίων κλιματικών φαινομένων οφείλουν να κερδίσουν περισσότερο χώρο στα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της φτώχειας στην ΕΣ. Η έλλειψη αντιμετώπισης των νομοθετικών κενών στα οποία βρίσκονται παγιδευμένοι οι άνθρωποι με προσφυγικό και μεταναστευτικό προφίλ συνεχίζουν να ενισχύουν τη φτωχοποίηση και την αστεγία.

Εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής

Η Εθνική στρατηγική για την μείωση της φτώχειας και την κοινωνική ένταξη αντιμετωπίζει αρκετές προκλήσεις ως προς την εφαρμογή της. Παραθέτουμε ορισμένες:

- Στις 18 Απριλίου 2022 η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε τον εκσυγχρονισμό του προηγούμενου οργανισμού που διαχειριζόταν το εργατικό δυναμικό της χώρας και τη δημιουργία εντελώς νέου οργανισμού με το όνομα Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.ΥΠ.Α.). Αυτή η διαδικασία προκάλεσε σειρά καθυστερήσεων - που ακόμα συνεχίζονται - στην διαχείριση του ανθρώπινου

²² <https://praksis.gr/press-release-from-road-to-hospital/>

²³ https://www.linkedin.com/posts/europemagazine_a-situation-that-many-people-are-familiar-activity-7255144854597373952-CFPx?utm_source=share&utm_medium=member_desktop&fbclid=IwY2xjawLkeoRleHRuA2F1bQlXMAbicmlkETBqdDRhQVh6S1lQ5mt5cmNIAR4C8i9Tp4FEkf3mHWcwWxlByY3ELbGeW5GBbYL0ZsTgQUpwmHAU9D5qtFTHbQ_aem_BLryF5YsxbSh--8Z-mwjeQ

δυναμικού, στη διασύνδεση των ανέργων με την αγορά εργασίας και στην κατάρτισή τους που αποτελούν βασικές προτεραιότητες της ΕΣ και που οι δικές μας ενδείξεις λένε πως μάλλον δεν θα υλοποιηθούν.

- Στις 27 Ιουνίου 2023 η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε τη δημιουργία νέου Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Σε αυτό το νέο Υπουργείο μεταφέρθηκε το μεγαλύτερο μέρος των Γραμματειών που συνέγραψαν και επόπτευαν την ΕΣ – αλλά όχι όλο. Μέχρι σήμερα αρκετοί υπάλληλοι αλλά και κυβερνητικά στελέχη δηλώνουν ότι δεν έχει τελείως ολοκληρωθεί η διαδικασία μεταφοράς, ούτε έχει αποκατασταθεί η συνεννόηση και επικοινωνία μεταξύ σημαντικών Διευθύνσεων και Τμημάτων για την υλοποίηση της ΕΣ.
- Τα ανησυχητικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ των τελευταίων ετών σε θέματα ανεργίας, παιδικής φτώχειας, γυναικών και κοινωνικού αποκλεισμού, γεωγραφικών ανισοτήτων, κλπ αποτελούν σημαντικές ενδείξεις ότι η χώρα δεν καταφέρνει να ικανοποιήσει μέχρι στιγμής βασικούς στόχους αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού ευάλωτων ομάδων όπως περιγράφονται και προτεραιοποιούνται στην ΕΣ. Το Ελληνικό Δίκτυο σχολιάζει με κάθε ευκαιρία τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ²⁴.
- Όπως είναι σαφές από την ΕΣ τα κέντρα κοινότητας των δήμων οφείλουν να διαδραματίσουν κομβικό ρόλο στην υλοποίηση των κοινωνικών πολιτικών που περιγράφονται σε αυτήν. Σε πρόσφατη έρευνα που έκανε το Ελληνικό Δίκτυο για την καταπολέμηση της Φτώχειας στους δήμους και τις περιφέρειες της χώρας αναδείχθηκαν σημαντικά ζητήματα ελλείψεων σε εξειδικευμένο προσωπικό που τα πλαισιώνει. Σε ορισμένα κέντρα κοινότητας, ειδικά στα νησιά και τις απομακρυσμένες περιοχές, δεν υπάρχει ούτε ένας κοινωνικός λειτουργός ή η αντιστοιχία μεταξύ εξυπηρετούμενων και εργαζομένου/ης είναι εξαιρετικά δυσανάλογη (δείτε πιο αναλυτικά σελ. 26).
- Η αξιολόγηση των κοινωνικών πολιτικών όπως έγινε στο πλαίσιο της παραπάνω έρευνας από τους ίδιους τους εργαζομένους στα κέντρα κοινότητας και τους Δήμους της χώρας κατέδειξε επίσης ότι η κεντρικότερη κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα, που πλαισιώνει τα Κέντρα Κοινότητας, αξιολογείται στην πλειοψηφία ως ανεπαρκής. Τα επιδόματα στην πλειοψηφία τους παραμένουν στο ίδιο ύψος παρά τον πληθωρισμό και την ακρίβεια, το ζήτημα της καταγραφής των αστέγων και της εκπόνησης σχεδίου για την στέγασή τους δεν υπάρχει σε εθνικό επίπεδο και ο θεσμός της κοινωνικής κατοικίας με σκοπό τον έλεγχο των τιμών των ενοικίων δεν εφαρμόζεται παρά μόνο σε πολύ μικρή κλίμακα από δύο δήμους στη χώρα.
- Για την παρακολούθηση των στόχων θα έπρεπε να έχει προστεθεί ως μέρος του Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης και μία διαδικασία που θα λαμβάνει υπόψη την κοινωνία των πολιτών και τους ανθρώπους που πλήττονται από τη φτώχεια. Κάτι τέτοιο – ενώ προβλέπεται στην ΕΣ – δεν έχει μέχρι σήμερα δρομολογηθεί.
- Δεν έχει υπάρξει επαρκής πολιτική λογοδοσία ακόμα και στο ίδιο το πλαίσιο του Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της ΕΣ. Από το 2022 που δημοσιοποιήθηκε η τελική της έκδοση δεν έχει υπάρξει κάποια έκθεση που να έχει δει το φως της δημοσιότητας και να αφορά την πορεία εφαρμογής της.

Καλές πρακτικές στην Εθνική Στρατηγική

Η αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία και η συμπεριληπτική διαδικασία είναι πολύ σημαντικοί και ελπιδοφόροι άξονες. Η θεσμοθέτηση προσωπικού βοηθού στο πλαίσιο της αυτόνομης διαβίωσης – όπου αυτή είναι ουσιαστικά εφικτή, η στήριξη των ατόμων με αναπηρία σε προγράμματα εργασίας για ένταξη στο κοινωνικό σύνολο καθώς και η ενίσχυση των σχολικών δομών για την αντιμετώπιση του αποκλεισμού των παιδιών με αναπηρία, όλα αυτά είναι σημαντικά μέτρα. Παράλληλα, είναι αναγκαία η στήριξη της οικογένειας των ατόμων με αναπηρία που αποτελεί τον κυρίαρχο φορέα φροντίδας και

²⁴ <https://antipoverty.org.gr/node/182>

μέριμνας για τα παιδιά. Δεν έχει αξιολογηθεί αν και σε τι βαθμό έχουμε καλύψει ή έστω έχουμε πλησιάσει τους στόχους.

Οι δείκτες και οι πολιτικές για την παρακολούθηση και αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας είναι ένα σημαντικό στοιχείο που περιλαμβάνει η εθνική στρατηγική. Η υποχρέωση της χώρας να ορίσει Εθνική Αναφορά (focal point) για την αντιμετώπιση της εγγύησης για το παιδί ώθησε στην αναγόρευση του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης σε αυτόν τον ρόλο. Παρόλα αυτά η Ελληνική Κυβέρνηση δεν έχει δώσει την δυνατότητα στον φορέα να αξιολογεί τα βήματα της υλοποίησης των στόχων με χρήσιμα ερευνητικά εργαλεία στο εύρος που θα μπορούσε να τα εφαρμόσει και να μετρήσει εγκαίρως τις ανάγκες τροποποιήσεων των εν λόγω κοινωνικών πολιτικών.

Η UNICEF στην Ελλάδα συνεργάζεται στενά με τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και καταπολέμησης της φτώχειας παρέχοντας στήριξη και τεχνογνωσία για την εφαρμογή και για την παρακολούθηση της εθνικής στρατηγικής και του σχεδίου δράσης για την κοινωνική ένταξη των Ρομά 2021-2030. Επιπλέον, η UNICEF υλοποιεί δράσεις στους τομείς της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχολησιμότητας νέων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος Εγγύηση για το παιδί. Στην Ελλάδα, η UNICEF, υλοποιεί το πρόγραμμα στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που ανήκουν τα παιδιά (παιδιά σε ιδρύματα, παιδιά με ειδικές ανάγκες, παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, παιδιά που ανήκουν σε μειονότητες).

Παρότι είναι μιας μικρής κλίμακας πολιτική, η ενίσχυση και αναβάθμιση του προγράμματος “Στέγαση και Εργασία” για την εύρεση κατοικίας και εργασίας σε άτομα που μένουν στο δρόμο, είναι μια πολύ σημαντική πολιτική όπου περιέχει η στρατηγική. Θα θέλαμε να δούμε να εφαρμόζεται, έστω σε πιλοτική κλίμακα, με δικό της πλαίσιο και χωρίς εκπτώσεις, και η πολιτική του Housing First.

Η αναγγελία στην ΔΕΘ 2024 της ενίσχυσης του ποσού του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος για άτομα που βιώνουν ακραία φτώχεια ήταν ένα σημαντικό βήμα, παρόλο που δεν είχε αναγγελθεί τιμαριθμική προσαρμογή στον πληθωρισμό και την ακρίβεια. Δυστυχώς, όχι μόνο δεν εφαρμόστηκε αλλά αποσύρθηκε ως μέτρο στις εξαγγελίες της ΔΕΘ 2025.

Η σύνδεση της ΕΣ με τα ευρωπαϊκά προγράμματα και η αξιοποίηση των χρηματοδοτικά εργαλείων αποτελεί μια εγγύηση για την δυνατότητα υλοποίησης των στόχων – εφόσον βέβαια λυθούν δομικά και συστημικά προβλήματα για την υλοποίησή της.

Συστάσεις

Καλύτερο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ κεντρικής διοίκησης και αυτοδιοίκησης με ενίσχυση της δεύτερης. Τα περιφερειακά παρατηρητήρια κοινωνικής ένταξης οφείλουν να είναι πιο ενεργά και να παράγουν δεδομένα για την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της ΕΣ.

Απαιτείται διαφάνεια στις συναντήσεις του Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της ΕΣ: όλα τα πρακτικά να δημοσιεύονται. Εφόσον δεν έχει ολοκληρωθεί και δοθεί στη δημοσιότητα η ενδιαμέσια έκθεση αξιολόγησης της ΕΣ, αυτό πρέπει να αποτελέσει άμεση προτεραιότητα. Κρίνεται επίσης απαραίτητη η θεσμοθέτηση συνεργασίας του Μηχανισμού με την κοινωνία των πολιτών και τους ανθρώπους που πλήττονται από τη φτώχεια.

Στο μέλλον η διαβούλευση για τη νέα ΕΣ χρειάζεται να αλλάξει μορφή. Εκτός από την διαδικτυακή διαβούλευση θα πρέπει να οργανώνονται παράλληλα δια ζώσης συναντήσεις με τους φορείς, την κοινωνία των πολιτών και τους εξυπηρετούμενους των προγραμμάτων. Ο χρόνος διαβούλευσης που θα δίνεται θα πρέπει να είναι ουσιαστικός και να διαρκεί ικανό χρονικό διάστημα για την συμπερίληψη.

Θεσμοθέτηση πλαισίου για την επεξεργασία τοπικών Σχεδίων Δράσης με σκοπό να περιγράφονται με σαφήνεια και γραπτά τα βήματα υλοποίησης της ΕΣ στους Δήμους. Στήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης με περισσότερους πόρους (εξειδικευμένο προσωπικό και χρηματοδότηση).

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΑΝ ΤΟ 2025

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζουμε τρία (3) ερευνητικά έργα που ολοκληρώθηκαν το 2025 και τα οποία δίνουν την ευκαιρία να βγάλουμε πολύτιμα συμπεράσματα. Οι φορείς υλοποίησής τους είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν αυτόνομα τα αποτελέσματά τους. Όμως το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας πήρε την στρατηγική απόφαση να τα συμπεριλάβει στην Ετήσια Έκθεση 2025, με σκοπό να υπενθυμίσει ή να υπογραμμίσει την ανάγκη επεξεργασίας πολιτικών που θα λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τα αποτελέσματα και τις συστάσεις τους.

Φτώχεια και στεγαστική επισφάλεια στον αγροτικό χώρο υπό το πρίσμα της κοινωνικής ανθεκτικότητας (POVE.R.RE)

Το ερευνητικό έργο POVE.R.RE (2023–2025)²⁵ διερεύνησε τη φτώχεια και τη στεγαστική επισφάλεια στην ελληνική ύπαιθρο μέσα από το πρίσμα της κοινωνικής ανθεκτικότητας προκειμένου να αναδειχθούν οι αθέατες όψεις και οι μηχανισμοί που αναπαράγουν τις συνθήκες υλικής αποστέρησης και τις κοινωνικές ανισότητες στην ύπαιθρο εστιάζοντας στην **Καρδίτσα** - Θεσσαλία (ανακάμπτουςα περιοχή *προ Daniel κατάταξη, γεωργοκτηνοτροφική πεδιάδα), τη **Ροδόπη** – Θράκη (αγροτική περιοχή ύφεσης) και το **Ρέθυμνο** - Κρήτη (τουριστική αγροτική περιοχή)²⁶.

Το έργο χαρτογράφησε τους παράγοντες που συμβάλλουν στη φτώχεια, τη στέρηση και την στεγαστική επισφάλεια στις αγροτικές περιοχές, το προφίλ των φτωχών της υπαίθρου και εντόπισε τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνονται οι βιωμένες εμπειρίες της υλικής στέρησης και οι στρατηγικές αντιμετώπισης για κοινωνική ανθεκτικότητα, σε ατομικό ή οικογενειακό ή κοινοτικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι επίσημες στατιστικές και οι δείκτες φτώχειας δεν καταφέρνουν να αποτυπώσουν τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης και τις προκλήσεις του αγροτικού χώρου. Η μελέτη καταλήγει στη διατύπωση προτάσεων πολιτικής ώστε οι ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες να μην μένουν αόρατες στο δημόσιο λόγο και τις κοινωνικές πολιτικές.

Κύρια ευρήματα του έργου είναι η αθέατη φτώχεια, η ευαλωτότητα των κατοίκων των αγροτικών περιοχών και ιδιαίτερα των γυναικών, σειρά παραγόντων φτωχοποίησης όπως η παρακμή των μικρών οικογενειακών εκμεταλλεύσεων, η ενεργειακή κρίση, ο τουριστικός εξευγενισμός, οι ανεπαρκείς κοινωνικές υποδομές σε όλο το φάσμα των αναγκών των κατοίκων, η οξυμένη αστεγία, ο γηράσκων πληθυσμός αλλά και η ύπαρξη στρατηγικών επιβίωσης όπως η μείωση της κατανάλωσης, η αυτοπαραγωγή, τα κοινωνικά παντοπωλεία/συσσίτια, τα κοινωνικά δίκτυα αλληλεγγύης, τα επιδόματα και η μετανάστευση.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα ευρήματα για τις ευάλωτες γυναίκες της υπαίθρου που συχνά αντιμετωπίζουν ακραία στεγαστική επισφάλεια, επιδεινούμενη από την έλλειψη κοινωνικών υποστηρικτικών δομών και ξενώνων ενώ είναι αναγκασμένες να παραμένουν σε βασανιστικές, ασταθείς συνθήκες διαβίωσης ενώ σε υψηλά πατριαρχικά περιβάλλοντα, αυτό συχνά συνοδεύεται από στίγμα και διακρίσεις, που οδηγούν σε αισθήματα ντροπής και κοινωνικού αποκλεισμού.

²⁵ Anthopoulou, T., Partalidou, M., Nikolaidou, S., & Stamatopoulou, G. (2025). Poverty and housing precariousness in rural areas under the lens of social resilience. Revealing societal implications of lived experiences of rural poverty. *Societal Impacts*, <https://doi.org/10.1016/j.socimp.2025.100119>.

²⁶ Σύμφωνα με την τυπολογία του αγροτικού χώρου του Στρατηγικού Σχεδίου της Ελλάδας για την ΚΑΠ (ΥΠΑΑΤ, 2024)

Κεντρικό ρόλο στο έργο έχουν τα συμπεράσματα για την κλιματική κρίση και τις επιπτώσεις της στον αγροτικό χώρο, που την συνδέουν με τη φτώχεια και την κοινωνική επισφάλεια. Η ενεργειακή κρίση που συνδυάζεται με την κλιματική αλλαγή αυξάνει το κόστος παραγωγής και οδηγεί σε παραγωγικά αδιέξοδα, προκαλώντας έτσι ακόμα μεγαλύτερη φτωχοποίηση των αγροτικών νοικοκυριών.

Παράλληλα, οι περιβαλλοντικές προκλήσεις που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή – όπως η μείωση της παραγωγικότητας, η υποβάθμιση φυσικών πόρων, η απώλεια βιοποικιλότητας και η εντατική χρήση γης και εισροών – επηρεάζουν καθοριστικά τη γεωργία. Σε πληθυσμούς που έχουν πληγεί από πλημμύρες και πυρκαγιές παρατηρείται αύξηση του “κλιματικού άγχους”, εγκατάλειψη γης και πρακτικών βιώσιμης καλλιέργειας, καθώς και αυξημένος κίνδυνος ερημοποίησης. Οι μικροκαλλιεργητές, χωρίς πρόσβαση σε τεχνολογίες «έξυπνης γεωργίας», αδυνατούν να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις, γεγονός που εγκλωβίζει τις αγροτικές κοινότητες σε φαύλο κύκλο φτώχειας.

Το έργο καταρρίπτει το στερεότυπο της «ιδανικής αγροτικής ζωής» και αναδεικνύει πόσο πολύπλοκη είναι η φτώχεια της υπαίθρου. Τα οχτώ (8) ενημερωτικά δελτία πολιτικής²⁷ (policy factsheets) που συντάχθηκαν καλύπτουν: τη χωρική διάσταση της φτώχειας, την αθέατη φτώχεια στον αγροτικό χώρο, τη στεγαστική επισφάλεια, την «παγίδα των επιδομάτων και την «παθητική φτώχεια», την κλιματική αλλαγή και τις συνέπειες της κρίσης που επιφέρει, την αθέατη έλλειψη στέγης που αφορά τις γυναίκες, την προσέγγιση των «έξυπνων χωριών» και την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση της αγροτικής φτώχειας που θα είναι διαθεματική και χωρικά ευαίσθητη ενώ θα συνδυάζει την αγροτική ανάπτυξη, την κοινωνική στέγαση και την ένταξη, θα ενισχύει τους Δήμους και τους τοπικούς φορείς με αρμοδιότητες και πόρους για στοχευμένες δράσεις, θα συμπεριλαμβάνει τη συμμετοχή των ίδιων των ευάλωτων ομάδων στις διαβουλεύσεις και τα τοπικά σχέδια δράσης και θα στηρίζει τις συλλογικές πρωτοβουλίες.

Ως αποτέλεσμα, θα αλλάξει ο τρόπος με το οποίο γίνεται αντιληπτή η αγροτικότητα και ενσωματώνεται στην μελλοντική συζήτηση όσον αφορά τις πολιτικές, την ακαδημία και το δημόσιο διάλογο.

Deep REnovation roadmaps to decrease households VulnERability To Energy poverty (REVERTER)

Το **REVERTER**²⁸ είναι ένα Ευρωπαϊκό έργο (Ελλάδα, Πορτογαλία, Λετονία, Βουλγαρία) που στόχο έχει να μειώσει την ενεργειακή φτώχεια μέσα από την ενεργειακή αναβάθμιση ιδιαίτερα των ευάλωτων νοικοκυριών.

Στην Ελλάδα, η αρχική έρευνα του **REVERTER** το 2023 σε νοικοκυριά στην Αστική Περιοχή της Αθήνας κατέγραψε τις τοπικές ενεργειακές ανάγκες και προσδιόρισε τις κατευθύνσεις για μελλοντικά μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας, με στόχο τη μείωση του κόστους ενέργειας για τα νοικοκυριά.

Το κοινωνικοοικονομικό προφίλ έδειξε ότι το 32% των νοικοκυριών ήταν δύο μελών, εκ των οποίων το ένα πέμπτο είχε τουλάχιστον ένα μέλος με αναπηρία ή μακροχρόνια ασθένεια, το 16,3% είχε τουλάχιστον ένα μέλος σε μακροχρόνια ανεργία, και περίπου το 47,5% ανέφερε δυσκολία στην κάλυψη των αναγκών με το τρέχον εισόδημά του. Ωστόσο, ένα μεγάλο μέρος των νοικοκυριών βρίσκεται σε κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας, πέρα από τα ήδη ευάλωτα που την βιώνουν.

²⁷ <https://pandemos.panteion.gr/items/060ca733-c17c-4216-8b6d-1fffc8991672>

²⁸ REVERTER (LIFE programme) is introduced in Poverty Watch in Greece 2023 <https://antipoverty.org.gr/node/130> and its partners include the National Technical University of Athens and CRES, Centre for Renewable Energy Sources and Saving

Υπάρχει σημαντικό ποσοστό κτιρίων με πολύ χαμηλή ή χαμηλή ενεργειακή απόδοση. Οι συνθήκες στέγασης και θέρμανσης αντικατοπτρίζουν τις παλιές κατασκευές — περίπου 40% χτισμένα πριν το 1980 — που δεν πληρούν βασικά πρότυπα μόνωσης, ενώ το 20% των νοικοκυριών χρησιμοποιούσε το σύστημα θέρμανσης λιγότερες από δύο ώρες ημερησίως ή καθόλου, με αποτέλεσμα πάνω από το μισό να αναφέρει θερμοκρασίες εσωτερικών χώρων κάτω του συνιστώμενου εύρους.

Το μέσο ετήσιο κόστος ενέργειας υπερέβαινε το μέσο μηνιαίο καθαρό εισόδημα, ενώ διάφοροι δείκτες αποκάλυψαν ανησυχητικά επίπεδα ενεργειακής ευαλωτότητας. Περίπου το μισό των νοικοκυριών ανέφερε αδυναμία επαρκούς θέρμανσης ή ψύξης του σπιτιού, το ένα πέμπτο είχε ληξιπρόθεσμους λογαριασμούς ενέργειας, και το ένα τρίτο ανέφερε προβλήματα υγείας λόγω ανεπαρκούς θέρμανσης και/ή υψηλής υγρασίας. Παρατηρήθηκε αρνητική συσχέτιση μεταξύ εισοδήματος και ενεργειακών δαπανών, με σημαντικό ποσοστό νοικοκυριών σε κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας, το οποίο θα μπορούσε να μετριαστεί μέσω αναβαθμίσεων ενεργειακής απόδοσης.

Τα Γραφεία Μίας Στάσης εισήχθησαν ως μέρος του έργου. Στην Αττική, Ελλάδα, το κατάστημα που λειτουργούσε από την ΕΚΠΟΙΖΩ μέσω της πλατφόρμας energeiakistegi.gr²⁹, παρείχε στους ενδιαφερόμενους συμβουλές, πληροφορίες και καθοδήγηση από εκπαιδευμένους εθελοντές σχετικά με το ποιο σχέδιο αναβάθμισης ενέργειας ήταν το καταλληλότερο για τις ανάγκες τους. Μετά από ένα χρόνο λειτουργίας³⁰ 330 άτομα έχουν ενημερωθεί ενώ 3.700 έχουν επισκεφτεί την αντίστοιχη ιστοσελίδα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι τα πιο ευάλωτα νοικοκυριά συχνά δεν μπορούν να υποβάλουν αίτηση στα υπάρχοντα προγράμματα αναβάθμισης ενέργειας (όπως το Εξοικονομώ) λόγω εκκρεμών ζητημάτων ιδιοκτησίας, γραφειοκρατίας, αδυναμίας να καταβάλουν προκαταβολή ή να αποκτήσουν τραπεζικό δάνειο και να καλύψουν το υπόλοιπο με ίδια κεφάλαια, υψηλών αμοιβών μηχανικών και επιπλέον εξόδων κατά την υλοποίηση, αναλογικά υψηλών αμοιβών μηχανικών/συμβούλων για την υποβολή αιτήσεων και της απώλειας της δαπάνης σε περίπτωση μη έγκρισης, και τέλος, των μακροχρόνιων καθυστερήσεων στην έναρξη των εργασιών και στην λήψη αποζημίωσης.

Δεν αποτελεί έκπληξη ότι διαπιστώθηκε πως η προσωπική επαφή με ευάλωτα άτομα είναι υψίστης σημασίας, καθώς δεν εμπιστεύονται εύκολα, έχουν περιορισμένη πληροφόρηση, αισθάνονται απομονωμένοι και οι ανησυχίες τους επικεντρώνονται κυρίως στις βασικές ανάγκες επιβίωσης.

Για να είναι τα αποτελέσματα πλήρως αποτελεσματικά, προγράμματα όπως το REVERTER θα πρέπει να ενσωματώνουν κοινωνικές, τεχνικές και θεσμικές παρεμβάσεις, οι οποίες θα επιχορηγούν στο 100% το κόστος για τα νοικοκυριά με ενεργειακή ευαλωτότητα, υποστηρίζουν τα νοικοκυριά καθ' όλη τη διαδικασία, μειώνουν τη γραφειοκρατία, και παρέχουν στοχευμένη πληροφόρηση για τα προγράμματα ενέργειας και την βέλτιστη χρήση των διαθέσιμων πόρων (πράσινη ενέργεια).

Καίριας σημασίας για την επιτυχία είναι η συνεργασία με το Κράτος για τον συντονισμό κοινών δράσεων και εκστρατειών ευαισθητοποίησης, η συμμετοχή των δήμων στη ενεργειακή μετάβαση και η δημιουργία γραφείων μίας στάσης, καθώς και η σύσταση συμβουλευτικού οργάνου από το Υπουργείο με τη συμμετοχή των αρμόδιων φορέων που δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα, με στόχο τη σχεδίαση προγραμμάτων αναβάθμισης κατοικιών που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των νοικοκυριών.

²⁹ <https://energeiakistegi.gr/>

³⁰ <https://www.energygame.gr/perivallon/489101/energeiaki-anavathmisi-oi-anagkes-ton-evaloton-noikokyriou/>

Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Φτώχεια και την Έλλειψη Στέγης (Ε.ΠΑ.Φ.Ε.Σ.)

Το έργο Ε.ΠΑ.Φ.Ε.Σ. (H.O.P.E.WATCH)³¹ υλοποιήθηκε από το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας και το Ελληνικό Δίκτυο για το Δικαίωμα στη Στέγη και την Κατοικία (2024–2025), με στόχο τη χαρτογράφηση, μελέτη και προώθηση προτάσεων για την αντιμετώπιση της φτώχειας και της έλλειψης στέγης σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, καθώς και την αναγνώριση και ενίσχυση του ρόλου της Κοινωνίας των Πολιτών. Τα κύρια εργαλεία του περιλάμβαναν: την Έκθεση για τη Φτώχεια, την Ευρωπαϊκή Συνάντηση Ανθρώπων που Βιώνουν Φτώχεια, και την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Καταπολέμηση της Αστεγίας.

Τα κύρια θέματα που απασχόλησαν το Παρατηρητήριο ήταν η λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών, η φτώχεια των παιδιών, η ενεργειακή φτώχεια, οι πολιτικές στέγασης και οι παρεμβάσεις για την έλλειψη στέγης.

Η έρευνα του Παρατηρητηρίου βασίστηκε στη συλλογή ποσοτικών δεδομένων (ερωτηματολόγια προς Δήμους και Περιφέρειες, με 152 απαντήσεις) και ποιοτικών δεδομένων (συνεντεύξεις και συμμετοχική παρατήρηση με αιρετούς και προσωπικό στους 51 μεγαλύτερους δήμους, καθώς και θεματικές ομάδες ερευνητών και ακαδημαϊκών) σχετικά με την υλοποίηση κοινωνικής πολιτικής σε επίπεδο ΟΤΑ.

Αναλύοντας το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, όπως διαμορφώθηκε μετά τη μεταρρύθμιση «Καλλικράτης» (Ν.3852/2010), διαπιστώθηκε ότι οι τοπικές αρχές ανέλαβαν αυξημένες κοινωνικές ευθύνες, αλλά με περιορισμένους πόρους και εξάρτηση από την κεντρική διοίκηση. Η οικονομική κρίση και οι πολιτικές λιτότητας ενίσχυσαν τις λειτουργικές αδυναμίες, περιορίζοντας την ικανότητά τους να καλύψουν τις ανάγκες των πολιτών.

Τα δομικά ζητήματα περιλαμβάνουν συγκεντρωτισμό, έλλειψη προσωπικού και πόρων, καθώς και περιορισμένη αυτονομία, ενώ τα συστημικά προβλήματα αφορούν μη λειτουργική συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών και έλλειψη υποδομών κοινωνικής φροντίδας.

Τα κύρια ευρήματα και οι προκλήσεις αναφορικά με την τοπική κοινωνική πολιτική ήταν:

1. Επάρκεια δημοτικών κοινωνικών υπηρεσιών

Οι τοπικές αρχές εφαρμόζουν κυρίως κεντρικές πολιτικές, ιδίως την παροχή επιδομάτων, οι οποίες συχνά κρίνεται ότι είναι αναποτελεσματικές και γραφειοκρατικές. Η διάκριση αστικών–αγροτικών περιοχών είναι εμφανής, με μικρότερους δήμους να αντιμετωπίζουν εντονότερα προβλήματα πρόσβασης σε υπηρεσίες (π.χ. υγειονομική περίθαλψη), να είναι υποστελεχωμένοι και υποχρηματοδοτούμενοι, με αποτέλεσμα να έχουν περιορισμένες δυνατότητες.

2. Πολιτικές στέγασης

Μόνο το 50% των δήμων που συμμετείχαν στην έρευνα είχε αναλάβει κάποια δράση, και αυτές οι παρεμβάσεις ήταν περιορισμένες, παρά τις απαιτήσεις των κατοίκων, οι οποίες καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα της ταξινόμησης ETHOS (FEANTSA).

3. Αστεγία

Το ένα τρίτο των δήμων θεωρούσε την άστεγη διαβίωση στον δρόμο σημαντικό πρόβλημα. Το 81% δεν διέθετε καταφύγιο, υπολείπονταν σε προσωπικό και πόρους. Οι υπάρχουσες δομές ήταν περιορισμένες και υπερπλήρεις, ιδιαίτερα στην Αττική. Οι παρεμβάσεις επικεντρώνονταν στη διαχείριση και όχι στην πρόληψη.

4. Ενεργειακή φτώχεια

³¹ <https://antipoverty.org.gr/hopewatch>

Περίπου το 50% των δήμων είχε αναλάβει ορισμένες πρωτοβουλίες, δεδομένου ότι το ζήτημα είναι σχετικά πρόσφατο και καλύπτει πολλαπλούς τομείς. Η νέα νομοθεσία προβλέπει τη δημιουργία “Γραφείων Μίας Στάσης” για την υποστήριξη των ενεργειακά φτωχών νοικοκυριών, ενώ εμφανίζονται καλές πρακτικές συνεργασίας και ανταλλαγής γνώσεων.

5. Παιδική φτώχεια

Το 28,1% των παιδιών ζει σε συνθήκες φτώχειας, ιδιαίτερα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, παιδιά Ρομά και παιδιά σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας. Η διάκριση αστικών–αγροτικών περιοχών είναι εμφανής, με μικρότερους δήμους να είναι πιο αδύναμοι. Το σύστημα Ομάδων Προστασίας Παιδιού αντιμετωπίζει υποστελέχωση και επισφαλείς συμβάσεις.

Το Παρατηρητήριο προτείνει την επέκταση της συνεργασίας με τους πολιτικούς φορείς, τις οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, παράλληλα με τακτικά σεμινάρια κατάρτισης και webinars που στοχεύουν στην εξειδίκευση, μια σταθερή ψηφιακή παρουσία και έναν χώρο πληροφόρησης που προάγει τον διάλογο και την ανταλλαγή καλών πρακτικών.

Συμπερασματικά, οι τοπικές αρχές διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην κοινωνική πολιτική, αλλά αντιμετωπίζουν έλλειψη προσωπικού, πόρων και τεχνογνωσίας. Υπάρχει επείγουσα ανάγκη για καλύτερη χρηματοδότηση, στοχευμένες παρεμβάσεις και συντονισμό σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Παρά τη συγκεντρωτική διοίκηση και τους περιορισμένους πόρους, η συνεργασία με τους δήμους και την κοινωνία των πολιτών αναδεικνύει καλές πρακτικές που μπορούν να ενισχύσουν την τοπική κοινωνική πολιτική. Η θεσμοθέτηση του H.O.P.E.WATCH αναδεικνύεται ως κρίσιμη για τη βελτίωση και αποτελεσματική συνεισφορά στη διαμόρφωση των κοινωνικών πολιτικών.

Έρευνα πεδίου - ΟΚοιΠ 2025

Η έρευνα αυτής της χρονιάς περιλαμβάνει τη συμμετοχή **36** Οργανώσεων της Κοινωνίας Πολιτών³² καθιστώντας τη την πλέον ευρεία έρευνα του είδους της.

Ταυτότητα των ΟΚοιΠ

Οι **θεματικοί τομείς** των οργανώσεων που συμμετείχαν αφορούσαν κυρίως:

- Φτώχεια και/ή κοινωνικός αποκλεισμός (23 οργανώσεις).
- Γυναίκες (19).
- Υπεράσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πρόσφυγες (18).
- Ανεργία και απασχόληση (17).
- Παιδιά και οικογένεια, ηλικιωμένοι και μετανάστες (16).
- Νεολαία, ειρήνη και αλληλεγγύη (14).
- Ψυχική υγεία, περιβάλλον και ποιότητα ζωής (13).
- Κινητές πληθυσμιακές ομάδες, Ρομά, υγεία γενικά, εθελοντισμός και ισότητα φύλων/βία με βάση το φύλο (12).
- Στέγαση και κοινότητα LGBTQAI+ (11).
- Άτομα με αναπηρία και κοινωνική οικονομία (10).
- Διατροφική ανασφάλεια (9).
- Πολιτισμός και πολιτιστικές δραστηριότητες (8).
- Ενέργεια και προστασία καταναλωτή (1).

Οι **βασικές υπηρεσίες** που παρέχονταν από τις οργανώσεις περιλάμβαναν κυρίως:

- Κοινωνικές υπηρεσίες.
- Εκπαίδευση/κατάρτιση.
- Ψυχολογική υποστήριξη.
- Νομικές υπηρεσίες.
- Διανομή τροφίμων.
- Πολιτιστικές/ψυχαγωγικές/καλλιτεχνικές δραστηριότητες.
- Τοποθέτηση σε εργασία.
- Γραφειοκρατικές διαδικασίες.
- Παιδική φροντίδα και δημιουργικές δραστηριότητες (ισοδύναμες με συνοδεία/διαμεσολάβηση).
- Δομές στέγασης.
- Παροχή φαρμάκων.
- Διερμηνεία.
- Γενικές ιατρικές υπηρεσίες.
- Λογιστική υποστήριξη.
- Αθλητισμός.
- Υπηρεσίες υγιεινής/καθαριότητας.

³² **23 οργανώσεις-μέλη του Ελληνικού Δικτύου για την καταπολέμηση της Φτώχειας:** PRAKSIS· Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού· GIVMED· ΑΡΣΙΣ Θεσσαλονίκης· ΚΜΟΠ· Κίνηση Εθελοντών SCI Hellas· ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ· Ένωση Κυριών Δράμας· Γιατροί του Κόσμου· Αποστολή ΑΝΘΡΩΠΟΣ· ΝΟΣΤΟΣ· IKE· Equal Society· Ελληνικό Δίκτυο για το Δικαίωμα στη Στέγη και την Κατοικία· Περιοδικό δρόμου ΣΧΕΔΙΑ· ΤΕΧΝΟΔΡΟΜΩ· ActionAid· Caritas Αθήνα· ΖΕΥΞΙΣ· Co2gether· Κέντρο για τα έμφυλα δικαιώματα και την ισότητα ΔΙΟΤΙΜΑ· Κοινωνικό ΕΚΑΒ· Κέντρο Συμπαράστασης Παιδιών και Οικογένειας & **13 οργανώσεις – μη μέλη:** ΕΔΡΑ· Emfasis Foundation· Solidarity Now· Γιατροί χωρίς Σύνορα· ΕΚΠΟΙΖΩ· Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών· BABEL· WHEN· Humanity Greece· Δήμος Αθηναίων/Βοήθεια στο Σπίτι· ΑΘΗΝΑ Ελπίς· Jesuit Refugee Services Hellas· FemArtAct.

- Ψυχιατρικές υπηρεσίες και συλλογή φαρμάκων.

Όσον αφορά την **γεωγραφική κάλυψη των δραστηριοτήτων**, το 50% είναι εθνικό, το 19,4% τοπικό, το 11,1% περιφερειακό και παγκόσμιο και το 8,3% ευρωπαϊκό. Οι τοπικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται κυρίως στην Αττική (Αθήνα και δευτερευόντως Πειραιά), ακολουθούμενη από Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Λάρισα, σε νησιωτικές περιοχές όπως Κως, Λέρος, Σάμος και Χίος, καθώς και σε περιοχές όπως η Δυτική Ελλάδα, Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, και σε μικρότερες περιοχές όπως η Ημαθία.

Όσον αφορά το **μέγεθος του προσωπικού**, το 50% των οργανώσεων απασχολεί πάνω από 25 άτομα, το 22,2% είναι πολύ μικρές (1–5 άτομα), το 16,7% μικρές (6–10 άτομα) και το 11,1% μεσαίου μεγέθους (11–15 άτομα). Με αυτό το προσωπικό, το 38,9% των οργανώσεων εξυπηρετεί πάνω από 1.000 άτομα ετησίως, το 25% έως 100, το 19,4% έως 500 και το 16,7% έως 1.000. Και πάλι το 2025, το προσωπικό των Οργανώσεων Κοινωνίας των Πολιτών κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια για να εξυπηρετήσει όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, συχνά ξεπερνώντας τα όριά του.

Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ΟΚοιΠ

Τα **σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι εξυπηρετούμενοι/ες των ΟΚοιΠ** το 2025 ήταν:

- Οικονομικές δυσκολίες λόγω έλλειψης πόρων (32 οργανώσεις).
- Προβλήματα στην εύρεση στέγασης (28).
- Εύρεση εργασίας/πρόσβαση στην απασχόληση (25).
- Επιδείνωση της ψυχικής υγείας (23).
- ζητήματα διαμονής που αφορούν πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, μετανάστ(ρι)ες (22).
- πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη (21).
- διατροφική ανασφάλεια (17).
- πρόσβαση σε δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες (17).
- ενεργειακή φτώχεια και νομικές δυσκολίες (14).
- Ρατσισμό και διακρίσεις (10), διακρίσεις με βάση το φύλο (9).
- Παιδική φτώχεια (8)
- Προβλήματα στο Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (7).
- Αδυναμία πληρωμής φόρων (3).

Σε σύγκριση με το 2024, τα προβλήματα δεν ήταν καινούρια, αλλά εντατικοποιημένες εκδοχές των ήδη υπαρχόντων, κυρίως σε **στέγαση, βασικές ανάγκες (τροφή, λογαριασμοί), υγεία γενικά και ψυχική υγεία ειδικότερα**. Οι ομάδες με αυξανόμενες ανάγκες περιλαμβάνουν πρόσφυγες και μετανάστες, μονογονεϊκές οικογένειες, γυναίκες θύματα βίας και ηλικιωμένα άτομα. Επιπλέον, αναφέρθηκαν περιπτώσεις γυναικών που έχουν δεχτεί βία στο σπίτι και λόγω οικονομικής αδυναμίας παραμένουν στην εστία. Παρατηρήθηκε αύξηση ασυνόδευτων ανηλίκων που πλησίασαν τις υπηρεσίες και επιβεβαιώθηκαν περιπτώσεις ψηφιακού αποκλεισμού.

Όσον αφορά τις **πολιτικές ή νόμους που βοήθησαν**, οι περισσότερες απαντήσεις ήταν αρνητικές, επισημαίνοντας την έλλειψη οργανωμένων και συντονισμένων στρατηγικών. Θετικές αναφορές έγιναν:

- Στα προγράμματα αλληλεγγύης: επισημάνθηκαν δράσεις για ανέργους και οικογένειες που επηρεάστηκαν από την κρίση.
- Στην πολιτική προστασία: η εκκένωση περιοχών αναδείχθηκε ως σωτήρια δράση σε καταστροφές.
- Στη στέγαση και ενέργεια: το Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα και το Ταμείο Απολιγνιτοποίησης για τα νησιά αναφέρθηκαν με θετικό πρόσημο.
- Στην υγεία: τονίστηκε η έναρξη 24ωρης δωρεάν λειτουργίας της τηλεφωνικής γραμμής υγείας 1566 καθώς και η Νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024–

2030.

- Στα εργασιακά δικαιώματα: υπήρξαν θετικές αναφορές σε νόμους κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης, επέκταση της άδειας πατρότητας και απασχόλησης των συνταξιούχων.
- Στην ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης αναφέρθηκε ως πλεονέκτημα για επιτάχυνση διαδικασιών και βελτίωση προσβασιμότητας.

Τα **εμπόδια**, όμως, παραμένουν:

- Περιορισμοί στη νομοθεσία περί μετανάστευσης και ασύλου,
- Απόσυρση των προγραμμάτων ανθρωπιστικής βοήθειας,
- Δυσκολίες με νέους νόμους υγείας και ψυχικής υγείας (4995/2022 και 5129/2024),
- Προβλήματα με επιδόματα (αυτόματη απενεργοποίηση ασφάλισης, προπληρωμένες κάρτες),
- Σκληρότερο πλαίσιο εργατικού δικαίου (η κάρτα εργασίας μειώνει ευελιξία για μητέρες και φροντιστές),
- Στεγαστικές προκλήσεις (καθυστερήσεις αποζημιώσεων, πιστοποιητικά αστέγων, έλλειψη υποστήριξης μετά την έξοδο),
- Ενεργειακά προγράμματα που αποκλείουν ευάλωτα νοικοκυριά. Συνολικά, το νομικό/θεσμικό πλαίσιο λειτουργεί ως εμπόδιο και αυξάνει τις δυσκολίες για ευάλωτα άτομα και τις οργανώσεις που τα υποστηρίζουν.

Οι περισσότερες οργανώσεις επιβεβαίωσαν ότι οι εξυπηρετούμενες/οι αντιμετωπίζουν δυσκολία εκεί που οι διαδικασίες συναλλαγής με το κράτος γίνονται μόνο με ψηφιακά μέσα (παράδειγμα στα επιδόματα), με αποτέλεσμα να καταφεύγουν σε λογιστές, γραφεία εξυπηρέτησης σε δήμους ή απευθείας σε οργανώσεις που παρέχουν ψηφιακή υποστήριξη.

Οι **προτεραιότητες που απαιτούν άμεσα μέτρα στην Ελλάδα** καταγράφηκαν ως εξής:

- Στέγαση και κόστος διαβίωσης (32 οργανώσεις).
- Ανεργία (26).
- Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη (25).
- Υποστήριξη Ατόμων με Αναπηρία (24).
- Νομικά ζητήματα και διασφάλιση κοινωνικών δικαιωμάτων (23).
- Διατροφική ανασφάλεια (21).
- Παιδική φροντίδα για υποστήριξη γονέων στην εργασία (20).
- Φροντίδα ηλικιωμένων (19).
- Ενεργειακή φτώχεια (18).
- Επιδόματα (ιδίως Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα) και μη ψηφιακή πρόσβαση (16).
- Συνθήκες εργασίας, σταθερότητα απασχόλησης και μισθοί (15).
- Δικαιώματα παιδιών (14).
- Πρόσβαση στην εκπαίδευση (12).

Δυσκολίες στο πεδίο

Οι κύριες προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι ίδιες οι ΟΚοιΠ καταγράφονται ως εξής:

- Μείωση / Έλλειψη χρηματοδότησης.
- Υψηλός αριθμός εξυπηρετούμενων κατ' αναλογία με το προσωπικό, που οδηγεί σε εξάντληση του προσωπικού και σε ελλιπή ανταπόκριση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εξυπηρετούμενοι/ες.
- Έλλειψη χώρων και υποδομών.
- Νομικά/διοικητικά ζητήματα.

- Ανάγκη εξειδικευμένου προσωπικού σε νέες προκλήσεις φτώχειας.
- Εκπαίδευση προσωπικού.

Οι λιγότερο αναφερόμενες δυσκολίες ήταν η δυσαρέσκεια των δικαιούχων και η συμμετοχή στις διαβουλεύσεις.

Κρυφές ευάλωτες ομάδες και τι σημαίνει να είσαι αόρατος/η

Οι Οργανώσεις Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) αναφέρουν ότι πολλές ευάλωτες ομάδες παραμένουν αόρατες και αποκλεισμένες από την κοινωνική πολιτική. Σε αυτές περιλαμβάνονται θύματα βίας με βάση το φύλο, μη υποστηριζόμενες μητέρες, άτομα με αναπηρία, ασυνόδευτοι ανήλικοι, ηλικιωμένοι που ζουν μόνοι, ανασφάλιστοι μετανάστ(ρι)ες και μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Οι διασταυρούμενες ευαλωτότητες — όπως τρανς πρόσωπα με προσφυγικό προφίλ και χρόνιες ασθένειες ή ανασφάλιστα πρόσωπα που επιζούν βίας — εντείνουν τον αποκλεισμό. Οι δομικές αδυναμίες στις υπηρεσίες στέγασης, απασχόλησης, ψυχικής υγείας και επανένταξης εδραιώνουν περαιτέρω την περιθωριοποίησή τους.

- Η κρυφή αστεγία αυξάνεται, επηρεάζοντας όσα πρόσωπα ζουν σε υπερπλήρεις ή επισφαλείς συνθήκες, χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα ή νερό, ή αντιμετωπίζουν απελάσεις. Ιδιαίτερα κινδυνεύουν άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας ή εξάρτηση από ψυχοδραστικές ουσίες.
- Στον τομέα της ψυχικής υγείας και της αναπηρίας, τα άτομα με μη ορατές ή αδιάγνωστες παθήσεις και όσα αποκλείονται από επιδόματα συχνά στερούνται φροντίδας λόγω του στίγματος και διαγνωστικών εμποδίων.
- Τα ηλικιωμένα πρόσωπα, ιδιαίτερα άνω των 50 ετών με χαμηλές συντάξεις, χωρίς ασφάλιση ή σε απομακρυσμένες περιοχές, αντιμετωπίζουν απομόνωση, φτώχεια και αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.
- Οι ανεπίσημοι φροντιστές/τριες, που παρέχουν αμισθί φροντίδα σε ηλικιωμένα ή ανάπηρα μέλη της οικογένειας ή σε παιδιά με προβλήματα ψυχικής υγείας, φέρουν βαριά συναισθηματική και οικονομική επιβάρυνση χωρίς καμία υποστήριξη.
- Τα πρόσωπα με προσφυγικό ή μεταναστευτικό προφίλ, ιδιαίτερα όσα είναι ανασφάλιστα, και μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, παραμένουν εκτός συστημάτων προστασίας ή/και χάνουν συχνά την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες μόλις αλλάξει η νομική τους κατάσταση.
- Άλλες αόρατες ομάδες περιλαμβάνουν τους/τις μακροχρόνια ανέργους/ες, οικογένειες χαμηλού εισοδήματος και χαμηλής έντασης εργασίας, πρώην κρατούμενους/ες, άτομα με ιστορικό χρήσης ουσιών και άτομα που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές.

Οι συνέπειες της έλλειψης ορατότητας είναι σοβαρές. Τα άτομα στερούνται πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, τη στέγαση και τα επιδόματα. Κατά συνέπεια παγιδεύονται σε φτώχεια και εξάρτηση. Η κοινωνική απομόνωση και το στίγμα εντείνουν την ψυχολογική πίεση, ενώ οι κακές συνθήκες διαβίωσης επιδεινώνουν την υγεία. Αυτό αναπαράγει κύκλους αποκλεισμού, αποθαρρύνει την επανένταξη και διαβρώνει την κοινωνική συνοχή.

Οι προσπάθειες των ΟΚοιΠ επικεντρώνονται στην υπεράσπιση δικαιωμάτων, στην συμπεριληπτική και στοχευμένη παροχή υπηρεσιών, στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη, στην ευαισθητοποίηση και στις συνεργασίες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Ωστόσο, η ανεπαρκής χρηματοδότηση, η εξουθένωση προσωπικού και οι μη συνεκτικές παρεμβάσεις περιορίζουν τη μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα. Απαιτείται συνοχή, καλά χρηματοδοτούμενη στρατηγική για να διασφαλιστεί ότι όλες οι ευάλωτες ομάδες αναγνωρίζονται, υποστηρίζονται και εντάσσονται στις κοινωνικές πολιτικές.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΒΙΩΝΟΥΝ ΦΤΩΧΕΙΑ 2025

Τα άτομα που βιώνουν φτώχεια συνεισέφεραν και φέτος τις απόψεις τους σχετικά με πολύ συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν τη διαδικασία εκπόνησης των διαφορετικών κεφαλαίων/θεμάτων της Έκθεσης για τη Φτώχεια.

Σχετικά με το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα - ΕΕΕ

Η πιο σημαντική ερευνητική μας εργασία για το 2025 αφορά το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα³³. Η «αρχιτεκτονική» του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ), όπως υλοποιείται σήμερα, δεν ευθυγραμμίζεται με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για το 2023, καθώς δεν παρέχει επαρκώς ένα ποιοτικό, προσβάσιμο ή ενεργό μοντέλο κοινωνικής προστασίας βάσει εισοδήματος. Η πολιτική πρόνοιας χρειάζεται επανασχεδιασμό. Καλύπτει μόνο το 60% του ορίου φτώχειας για το μονοπρόσωπο νοικοκυριό. Η διαφορά σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (που είναι 74%) καθιστά το ΕΕΕ ανεπαρκές για αξιοπρεπή διαβίωση. Πολλοί πιθανοί δικαιούχοι εξαιρούνται από το ΕΕΕ λόγω κριτηρίων που γίνονται αυστηρότερα κάθε χρόνο και έλλειψης ενημέρωσης ότι μπορεί να είναι δικαιούχοι. Τα άτομα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις σχετικά με την εφαρμογή του ΕΕΕ (εξυπηρετούμενοι/ες και εργαζόμενοι/ες στα Κέντρα Κοινότητας) κατέθεσαν μια σειρά προτάσεων που θα μπορούσαν να βελτιώσουν αυτό το κοινωνικό πολιτικό εργαλείο. Τις επεξεργαστήκαμε και τις παραθέτουμε ανά βασικές κατηγορίες:

Α. Ως προς τον σχεδιασμό του ΕΕΕ

- Το προνοιακό επίδομα του ΕΕΕ αποτελεί μέρος του σχεδιασμού του προγράμματος καταπολέμησης της φτώχειας. Η σχεδιαζόμενη πολιτική στοχεύει ωστόσο μόνο στη μείωση του ποσοστού του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο φτώχειας, κατευθύνοντας τους πόρους πρώτα προς όσους βρίσκονται ακριβώς κάτω από αυτό το όριο και ενισχύοντας αρχικά τους «λιγότερο φτωχούς». Με αυτή την πολιτική η χώρα θεωρεί ότι εναρμονίζεται με τον Πρώτο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG1) των Ηνωμένων Εθνών – "Μηδενική Φτώχεια", ο οποίος συνιστά: «Εξάλειψη της ακραίας φτώχειας έως το 2030 για όλους τους ανθρώπους παγκοσμίως, με βάση το όριο των 2,15 δολαρίων την ημέρα (σε τιμές αγοραστικής δύναμης του 2017)» και «Μείωση του ποσοστού ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας σύμφωνα με εθνικά ορισμένα όρια φτώχειας». Ο στόχος (SDG1) ωστόσο λαμβάνει υπόψη του και το χάσμα της φτώχειας και τη σοβαρότητα της φτώχειας, ιδιαίτερα μέσω της κατανομής πόρων στους φτωχότερους και τη μείωση της ανισότητας. Πιο συγκεκριμένα προβλέπει: «Ενίσχυση κοινωνικών προστατευτικών συστημάτων για ευάλωτες ομάδες. Διασφάλιση ίσων ευκαιριών σε βασικές υπηρεσίες και παραγωγικούς πόρους, διευκολύνοντας την άνοδο των φτωχών πληθυσμών πάνω από το όριο φτώχειας». Επομένως απαιτούνται προσεγγίσεις που δεν επικεντρώνονται μόνο στο ποσοστό φτώχειας, αλλά και στη σοβαρότητα και την ένταση της φτώχειας. Πολιτικές που αυξάνουν το εισόδημα των φτωχότερων μπορούν να έχουν σημαντική επίδραση στη μείωση της έντασης της φτώχειας, ακόμα και αν δεν μειώνουν άμεσα το ποσοστό της φτώχειας.
- Οι κύριες πολιτικές που εφαρμόζονται σήμερα για την αντιμετώπιση της φτώχειας (Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, Επίδομα Τέκνων και Επίδομα Στέγασης/Ενοικίου), αλλά και τα αναπηρικά επιδόματα ή τα επιδόματα ανεργίας, έχουν εθνικό χαρακτήρα και εφαρμόζονται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Χρειάζεται επανασχεδιασμός των πολιτικών, οι οποίες αφενός θα έχουν διαγνώσει το μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης κάθε Περιφέρειας και αφετέρου θα έχουν διαμορφώσει το κατάλληλο περιβάλλον για την προώθηση των ανέργων στην απασχόληση μέσω πολιτικών (επανα)κατάρτισης. Η χαρτογράφηση των πολλαπλών

³³ Δείτε την Έκθεση των Ανθρώπων που Βιώνουν Φτώχεια-2025 [εδώ](#)

αποστερημένων περιοχών ή θυλάκων φτώχειας και η ιεράρχηση των αναγκών θα διαμορφώσει αποτελεσματικότερες χωρικά εστιασμένες κοινωνικές πολιτικές.

- Για την ανάλυση της φτώχειας απαιτείται η χρησιμοποίηση δεικτών που επιτρέπουν την κατανομή της συνολικής φτώχειας σε διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες. Οι δείκτες αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μελέτη της φτώχειας σε επίπεδο κοινωνικοοικονομικών ή γεωγραφικών υποομάδων, διευκολύνοντας τη στοχευμένη χάραξη πολιτικής.
- Η πολυδιάσπαση των φορέων που είναι αρμόδιοι για την προνοιακή πολιτική για πχ το ΕΕΕ ανήκει στον ΟΠΕΚΑ, το επίδομα ανεργίας της ΔΥΠΑ στον ΕΦΚΑ (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης) λόγω των ασφαλιστικών εισφορών, επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής. Η μεταφορά της ευθύνης για τη χορήγηση όλων των κοινωνικών παροχών από τους φορείς που την ασκούν σήμερα, καθώς και η συγκέντρωση των σχετικών αρμοδιοτήτων σε μια ενιαία Αρχή Κοινωνικής Προστασίας, θα έθεταν τις βάσεις για την επεξεργασία και την εφαρμογή πρωτοβουλιών μακράς πνοής.
- Τα προγράμματα της ΔΥΠΑ πρέπει να αποκτήσουν μεγαλύτερη ευελιξία και χρονικότητα και να μην συνιστούν μια τυπική ενταξιακή πολιτική για τους δικαιούχους, πανομοιότυπου χαρακτήρα. Να ληφθούν υπόψη από την ΔΥΠΑ περιπτώσεις ατόμων που δεν συμμετέχουν ή αποκλείονται από τα προγράμματα απασχόλησης λόγω προβλημάτων υγείας (σωματικής και ψυχικής) και να μην διαγράφονται από τα μητρώα. Η ΔΥΠΑ οφείλει να λαμβάνει υπόψη παράπονα των δικαιούχων, όπως για την ελλιπή ενημέρωση για προγραμμάτων απασχόλησης και κατάρτισης που η ίδια η υπηρεσία προωθεί και υλοποιεί. Να είναι ανοιχτή σε συναντήσεις με φορείς και στελέχη αρμόδιων υπουργείων για λάθη και παραλείψεις που αφορούν την πολιτική της, και να λαμβάνει ως υπηρεσία υπόψη και τις επισημάνσεις τους για πιο στοχευμένες και συμπεριληπτικές δράσεις απασχόλησης, δίχως αποκλεισμούς.
- Απαιτείται – σύμφωνα με το Ελεγκτικό Συνέδριο – ενίσχυση της στρατηγικής δημοσιότητας του Προγράμματος με στοχευμένες μεθόδους προσέγγισης, αξιοποιώντας, εκτός των Δήμων και των Κέντρων Κοινότητας αυτών, και άλλους διαύλους επικοινωνίας με σκοπό την προσέλκυση περισσότερων εν δυνάμει δικαιούχων. Η σύσταση³⁴ του Ελεγκτικού Συνεδρίου απευθύνεται τόσο στους Δήμους όσο και στο Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας σε συνεργασία με την Η.ΔΙ.Κ.Α. Α.Ε.
- Σύμφωνα με το Ελεγκτικό Συνέδριο, οι Δήμοι απαιτείται να πραγματοποιήσουν μια συστηματική συγκέντρωση, καταγραφή και ταξινόμηση των εν δυνάμει δικαιούχων σε επιμέρους κατηγορίες (άνεργοι, αλλοδαποί, μονογονεϊκές οικογένειες κ.ά.).
- Το Ελεγκτικό Συνέδριο συστήνει στους Δήμους τη διαμόρφωση και τήρηση φυσικού αρχείου ώστε να εξυπηρετείται ο έλεγχος, είτε εσωτερικά είτε εξωτερικά, και να εξασφαλίζεται η μοναδικότητα, η πληρότητα και η ιστορικότητα του φακέλου του εξυπηρετούμενου.
- Το Ελεγκτικό Συνέδριο συστήνει τη διεξαγωγή έκτακτων δειγματοληπτικών κοινωνικών ερευνών-αυτοψιών, κατά τη διάρκεια κάθε εξαμήνου του Προγράμματος, για τον έλεγχο των συνθηκών διαβίωσης και της σύνθεσης των νοικοκυριών, στο πλαίσιο εφαρμογής ενός ετήσιου προγράμματος ελέγχων, το οποίο να καταρτίζεται με κριτήρια επικινδυνότητας μετά από ανάλυση δεδομένων που διαθέτει ο Δήμος.
- Σύμφωνα με το Ελεγκτικό Συνέδριο απαιτείται επέκταση των διασυνδέσεων του Πληροφοριακού Συστήματος του Προγράμματος με άλλα Πληροφοριακά Συστήματα (π.χ. ληξιαρχεία/δημοτολόγια κ.α.), ενίσχυση των υφιστάμενων συνεργασιών (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δήμοι κ.α.) προκειμένου να επαληθεύεται με άμεσο, αξιόπιστο και ασφαλή τρόπο η επιλεξιμότητα των αιτούντων.
- Τέλος το Ελεγκτικό Συνέδριο συστήνει μια κεντρική διαδικασία διαρκούς επικαιροποίησης και δημοσιοποίησης μιας ενιαίας, επίσημης λίστας όλων των απαιτούμενων δικαιολογητικών ανά κριτήριο ένταξης στο Πρόγραμμα.

³⁴ Ελεγκτικό Συνέδριο, «Έλεγχοι Συμμόρφωσης έτους 2024».

Β. Ως προς τα κριτήρια επιλεξιμότητας ωφελούμενων

- Αναδιαμόρφωση των περιουσιακών κριτηρίων, κρατώντας την βάση για έλεγχο, χωρίς όμως η αυξημένη περιουσία να αποκλείει την περιορισμένη ρευστότητα ενός νοικοκυριού, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στα κοινωνικά κριτήρια και στο εισόδημα.
- Να μπορεί να λαμβάνει το ΕΕΕ ένας ενήλικας που συγκροτεί το ίδιο νοικοκυριό με δύο ή τρεις ενήλικες, οι οποίοι τυχόν δεν δικαιούνται το επίδομα. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθεί μεγαλύτερη ευελιξία στη σύνθεση του νοικοκυριού και ελευθερία στον εκάστοτε ενήλικα για την ένταξη του στο ΕΕΕ.
- Η μη προσμέτρηση του 30% του εισοδήματος από εργασία στον υπολογισμό του συνολικού εισοδήματος πρέπει να αυξηθεί ως ποσοστό και να φτάσει τουλάχιστον στο 40%. Με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθεί ο αριθμός των δικαιούχων στο ΕΕΕ. Η αύξηση του ποσοστού στο 40% μπορεί να γίνει αρχικά στοχευμένη ηλικιακά για νέους κάτω των 35 ετών και στοχευμένη γεωγραφικά σε περιοχές όπου υπάρχει περισσότερη ανεργία. Η αύξηση του ποσοστού θα δώσει κίνητρο για ένταξη στην εργασία. Επιπλέον η αύξηση του ποσοστού είναι αντιστάθμιση για την αγοραστική δύναμη των εργαζομένων δικαιούχων έναντι του συνολικού πληθωρισμού των τελευταίων ετών. Η αύξηση του ποσοστού θα συμβαδίζει με τις τελευταίες ευρωπαϊκές προσεγγίσεις στο πεδίο των ελάχιστων εισοδημάτων που φτάνει έως και το 50% (Γαλλία).
- Να απλοποιηθεί η γραφειοκρατική διαδικασία υποβολής των απαιτούμενων δικαιολογητικών και να επιλυθούν οι αστοχίες του συστήματος έτσι ώστε να μην απορρίπτονται αιτήσεις δυνητικών ωφελούμενων που αδυνατούν - όχι με δική τους ευθύνη - να προσκομίσουν τα αναγκαία δικαιολογητικά.

Γ. Ως προς τις παροχές

- Θεσμοποίηση κάρτας υγείας και δωρεάν πρόσβαση στα φάρμακα για όλους τους δικαιούχους του ΕΕΕ. Καθώς οι εξυπηρετούμενοι ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, το επίδομα πρέπει να διασφαλίζει μια αξιοπρεπή διαβίωση.
- Αυτόματη αναπροσαρμογή ενός ποσού που θα καθιερωθεί, όταν υπάρχουν κρίσεις που απειλούν τα ευάλωτα νοικοκυριά (πληθωρισμός, έκτακτη οικονομική κρίση).
- Να συμπεριληφθούν και οι δικαιούχοι του ΕΕΕ στην ετήσια οικονομική ενίσχυση ύψους 250 ευρώ που θεσπίστηκε από το έτος 2025 και εφεξής.
- Να λειτουργήσει άμεσα το Πρόγραμμα Επισιτιστικής Βοήθειας και Υλικής Στέρησης (ΕΒΥΣ), λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες διατροφικές ανάγκες του ευάλωτου πληθυσμού και ενισχύοντας τις κατ' οίκον παραδόσεις, ώστε να καλύψουν αποτελεσματικά τις αδυναμίες των ατόμων που δεν μπορούν να παραλαμβάνουν τα τρόφιμα από τα κέντρα κοινότητας.
- Να τηρείται ένα φυσικό αρχείο που να συνοδεύει κάθε δικαιούχο του προγράμματος ούτως ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί ποιοτικά εκ των υστέρων η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων της κοινωνικής πολιτικής.
- Να αποτυπωθεί η διαδικασία διασύνδεσης των εξυπηρετούμενων με το 2ο και 3ο Πυλώνα του Προγράμματος, με σκοπό την κοινωνική στήριξη των ωφελούμενων του Προγράμματος και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Συμπερασματικά απαιτείται μια αλλαγή στάσης απέναντι στην κοινωνική πολιτική. Οι δικαιούχοι του ΕΕΕ δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως παρίες του συστήματος. Ούτε πρέπει να θεωρούνται συλλήβδην ως άτομα που επιδιώκουν να παρακάμψουν κακόβουλα το σύστημα και να ζουν παρασιτικά, εισπράττοντας καταχρηστικά παροχές που δεν δικαιούνται. Η κοινωνική πολιτική δεν μπορεί να εξαντλείται σε ανάρτηση στατιστικών πινάκων με αριθμούς δικαιούχων και καταβαλλόμενα ποσά. Πρέπει να σπάσει το κοινωνικό στίγμα των δικαιούχων και ο κοινωνικός αυτοματισμός που σε ορισμένες περιπτώσεις δημιουργεί. Οι δικαιούχοι είναι ευάλωτα άτομα που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια. Ενδυναμώνοντας το σύστημα κοινωνικής προστασίας και αναπτύσσοντας μια πιο ευέλικτη και σταθερή κοινωνική πολιτική, το ΕΕΕ θα μπορέσει να παρέχει ένα σημαντικό δίκτυο

προστασίας προς τα ευάλωτα νοικοκυριά και θα αναδείξει με την σειρά του ένα κοινωνικό κράτος που σέβεται τον εαυτό του και κυρίως τους πολίτες του.

Σχετικά με τη νέα Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης - ΔΥΠΑ

Η ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ), η νέα δημόσια υπηρεσία απασχόλησης, αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει για περισσότερα από δύο χρόνια βασικά διοικητικά κενά. Τα πιο σημαντικά προγράμματα (όπως η πλατφόρμα απασχόλησης, τα εργαστήρια ανάπτυξης δεξιοτήτων κ.ά.) ξεκίνησαν πρόσφατα να λειτουργούν και εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές παρατηρήσεις από τους δικαιούχους σχετικά με τα κενά και τις αντιφάσεις του σχεδιασμού και της υλοποίησης αυτών των προγραμμάτων. Έχει επίσης παρατηρηθεί ότι η σύνδεση των επιδομάτων ανεργίας με την αναζήτηση εργασίας απαιτεί μια εξατομικευμένη προσέγγιση, αντί για γενική αναστολή του επιδόματος σε περίπτωση που κάποιο άτομο δεν ανταποκριθεί στις τρεις προσφερόμενες θέσεις εργασίας. Κάποιοι/ες δικαιούχοι, για παράδειγμα, ανέφεραν ότι δεν μπορούν να παραβρεθούν σε συνεντεύξεις εργασίας, καθώς φροντίζουν τους ηλικιωμένους γονείς τους και δεν βρίσκουν τον απαραίτητο χρόνο για να αναζητήσουν εργασία.

Σχετικά με το Τ.Ε.Β.Α.

Το φθινόπωρο του 2024, ζητήσαμε από τα μέλη της ομάδας των ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια και δικαιούχους του Τ.Ε.Β.Α., να αξιολογήσουν τις υπηρεσίες του προγράμματος. Διαπιστώσαμε ότι το πρόγραμμα είχε ανασταλεί από τους δήμους σε όλη τη χώρα από τα τέλη του 2023, καθώς η κυβέρνηση αποφάσισε να αλλάξει τον φορέα υλοποίησης και να μεταφέρει την ευθύνη στις περιφέρειες. Το πρόγραμμα παραμένει σε αναστολή — εκτιμάται ότι θα ξαναρχίσει την Άνοιξη του 2026.

Κατά τη διάρκεια ομάδας εστίασης (focus group) που πραγματοποιήσαμε, καταγράψαμε έναν αριθμό προβλημάτων και προτάσεων από την εμπειρία που υπήρχε από την έως τώρα υλοποίηση:

- Ελλείψεις σε βασικά προϊόντα.
- Γραφειοκρατικά εμπόδια για την κάλυψη των δικαιολογητικών που αποδεικνύουν ότι ένα πρόσωπο δικαιούται την πρόσβαση.
- Σύνδεση της παροχής του Τ.Ε.Β.Α. με το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (ΕΕΕ).
- Δεν λαμβάνεται υπόψη η πολυευαλωτότητα των εξυπηρετούμενων.
- Προκλήσεις που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των εργοδοτών των Δήμων απέναντι στους δικαιούχους, καθώς το προσωπικό που ασχολείται με το πρόγραμμα δεν είναι εξειδικευμένο.

Η μελέτη καλών πρακτικών από άλλες χώρες και η υιοθέτηση ολιστικών μοντέλων που προάγουν την ενεργή συμμετοχή των χρηστών υπηρεσιών στη λήψη αποφάσεων αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για τη βελτίωση του προγράμματος. Η μεγαλύτερη συμμετοχή των Περιφερειών στην παροχή συνοδευτικών υπηρεσιών είναι επίσης σημαντική. Τα διαφορετικά δημόσια παρατηρητήρια για τη φτώχεια θα μπορούσαν να παρακολουθούν την υλική στέρση και έτσι να συνεισφέρουν σε καλύτερη καταγραφή αναγκών και βελτίωση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος. Οι κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων φαίνεται να είναι ο καλύτερος τρόπος υλοποίησης του προγράμματος, αλλά υπάρχουν πολλά ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν από την Πολιτική Ηγεσία σε συνεργασία με τους Δήμους.

Σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων – Σχόλια από την ελληνική εκπροσώπηση με αφορμή την Συνάντηση Ανθρώπων που Βιώνουν Φτώχεια στο Πόρτο (Πορτογαλία):

1. Πραγματική συμμετοχή

Δημιουργία μόνιμης ομάδας ατόμων που πλήττονται από την φτώχεια σε επίπεδο ΕΕ, με δυνατότητα να διαμορφώνει αποφάσεις — όχι μόνο για “συμβουλή/διαβούλευση”. Κάθε Κράτος Μέλος θα πρέπει να έχει εθνικό συμβούλιο ατόμων που βιώνουν φτώχεια, που θα τροφοδοτεί άμεσα τη δουλειά της ΕΕ.

2. Συνδημιουργία πολιτικών, όχι κλειστές πόρτες

Διοργάνωση συνελεύσεων, φόρουμ και εργαστηρίων, όπου τα άτομα που βιώνουν φτώχεια συμμετέχουν στη δημιουργία πολιτικών.

Διασφάλιση ότι κάθε νέος νόμος ή πρόγραμμα μπολιάζεται από την εμπειρία των ανθρώπων που πλήττονται από φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό.

3. Ενσωμάτωση της συμμετοχής στο σύστημα

Φροντίδα να θεσμοθετηθεί το πλαίσιο για τακτικό διάλογο με άτομα που βιώνουν φτώχεια στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, ώστε οι φωνές τους να ενσωματώνονται στις Εκθέσεις και τις Συστάσεις. Απαίτηση διαφάνειας από τις κυβερνήσεις ώστε να αποδεικνύουν/τεκμηριώνουν πώς εμπλέκουν τα άτομα που βιώνουν φτώχεια στα εθνικά κοινωνικά τους σχέδια.

4. Κατάργηση των εμποδίων συμμετοχής

Κάλυψη των εξόδων μετακίνησης για τις προτεινόμενες διαβουλεύσεις ή δημιουργία συμπεριληπτικού πλαισίου, για παράδειγμα ειδικές συνεδρίες με τοπικό ή περιφερειακό χαρακτήρα μέσα στα ΚΕΠ για όσα άτομα δεν έχουν δυνατότητα να συνδεθούν ηλεκτρονικά από το σπίτι τους. Ιδιαίτερη προσοχή να δοθεί στη συγκέντρωση των μαρτυριών των παιδιών που πλήττονται από την φτώχεια, όπου αυτό είναι εφικτό. Υπάρχουν καλές πρακτικές που έχουν ήδη εφαρμοστεί και εξασφαλίζουν διακριτικότητα και συμπεριληπτικότητα.

5. Παρακολούθηση και λογοδοσία

Δημιουργία σαφών δεικτών για τη μέτρηση της συμμετοχής των ατόμων που βιώνουν φτώχεια. Δημοσίευση ετήσιας έκθεσης με θέμα τις αλλαγές που επήλθαν με τη συμμετοχή των ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια, καταδεικνύοντας πώς οι εμπειρίες ζωής διαμόρφωσαν πολιτικές. Συσχέτιση της χρηματοδότησης της ΕΕ με πραγματική συμμετοχή — αν οι κυβερνήσεις δεν εμπλέκουν τα άτομα που βιώνουν φτώχεια, να μην λαμβάνουν τα χρήματα.

6. Αντιμετώπιση της εμπειρίας ζωής ως ισότιμη εμπειρογνωμοσύνη

Η εμπειρία ζωής δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως “κάτι που είναι ωραίο να ακούγεται”. Πρέπει να αναγνωριστεί ως εμπειρογνωμοσύνη ισοδύναμη με αυτή των ακαδημαϊκών ή των εργαζόμενων στο πεδίο.

Πρέπει να δοθεί δυνατότητα λήψης αποφάσεων στα άτομα που βιώνουν φτώχεια, ακόμη και συν-προεδρία σε ομάδες της ΕΕ, εφαρμόζοντας την αρχή: “**Τίποτα για εμάς, χωρίς εμάς**”.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Οι πολιτικές κατά της φτώχειας και οι στρατηγικές κοινωνικής ένταξης στην Ελλάδα πρέπει να αντιμετωπίζουν την πολυευαλωτότητα, να ενισχύουν τη σωστή και δίκαιη διακυβέρνηση και να διασφαλίζουν την ολοκληρωμένη παροχή υπηρεσιών.

Με βάση τα ευρήματα από:

- α) την **έρευνα των ΟΚοιΠ στην Ελλάδα 2025**,
 - β) την **αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου**,
 - γ) την **αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (EPSR)**,
 - δ) τη **μελέτη της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας**,
 - ε) το έργο **Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Φτώχεια και την Έλλειψη Στέγης**, καθώς και από δύο σημαντικά ερευνητικά έργα που ολοκληρώθηκαν φέτος και αφορούν τη **φτώχεια σε αγροτικές περιοχές (POVE.R.RE)** και την **ενεργειακή φτώχεια σε ευάλωτα νοικοκυριά (REVERTER)**,
 - στ) την **Έκθεση των Ανθρώπων που βιώνουν Φτώχεια στην Ελλάδα για το 2025**,
- προκύπτουν οι παρακάτω **συστάσεις**:

1. Αναγνώριση και αντιμετώπιση ανθρώπων με «αόρατες» ευαλωτότητες

- **Χαρτογράφηση και αναγνώριση αόρατων ομάδων:** Ανάπτυξη εθνικών και τοπικών μηχανισμών για τον εντοπισμό περιθωριοποιημένων πληθυσμών, όπως ανασφάλιστοι μετανάστες, κρυφοί άστεγοι, ανεπίσημοι φροντιστές, LGBTQI+ πρόσφυγες, κακοποιημένες γυναίκες με αναπηρία, ανήλικες μητέρες, ανήλικοι με προβλήματα ψυχικής υγείας, μικροί αγρότες χωρίς πρόσβαση σε “έξυπνες γεωργικές” τεχνολογίες, ηλικιωμένοι/ες χωρίς ασφάλιση (ιδιαίτερα σε απομακρυσμένες περιοχές), πρώην κρατούμενοι, ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά.
- **Ολοκληρωμένα συστήματα δεδομένων:** Συλλογή διαχωρισμένων και διαθεματικών δεδομένων (φύλο, αναπηρία, μεταναστευτική κατάσταση, ηλικία, σεξουαλικός προσανατολισμός, ταυτότητα φύλου) για πιο στοχευμένες παρεμβάσεις και παρακολούθηση των αποτελεσμάτων εφαρμογής τους.
- **Συμμετοχικός σχεδιασμός:** Εμπλοκή των ανθρώπων που βιώνουν και πλήττονται από τη φτώχεια στο σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών, μέσα από μόνιμα συμβουλευτικά όργανα ή τη συμμετοχή σε πολιτικές διαβουλεύσεις.
- **Αναγνώριση νέων μορφών ψυχικού άγχους:** Παρατηρείται “άγχος σχετικά με την κλιματική αλλαγή” σε πληθυσμούς που πλήττονται από πλημμύρες και πυρκαγιές, ενώ η κατάθλιψη λόγω αδυναμίας πληρωμής λογαριασμών ενέργειας για επαρκή θέρμανση ή ψύξη εκδηλώνεται συχνά σε γονείς με μικρά παιδιά. Αυτές οι ψυχικές διαταραχές να εισέλθουν στο κάδρο και να ληφθούν υπόψη οι άμεσες και μακροπρόθεσμες συνέπειες σε περίπτωση που δεν αντιμετωπιστούν.

2. Ενίσχυση της διακυβέρνησης και του θεσμικού συντονισμού

- Νομικό και θεσμικό πλαίσιο: χρειαζόμαστε μια Εθνική Στρατηγική για την καταπολέμηση της φτώχειας που θα διασφαλίζει τη συνέχεια εφαρμογής της πέρα από μεταβολές κατά τις εκλογικές περιόδους. Η θεσμική της κατοχύρωση – δέσμευση των Υπουργείων και συγκεκριμένων προϋπολογισμών τους ανά έτος, είναι κομβική προς αυτή την κατεύθυνση.
- Διυπουργικός συντονισμός: Δημιουργία ομάδων εργασίας που συνδέουν τους τομείς υγείας, στέγασης, εργασίας, παιδείας, δικαιοσύνης και μετανάστευσης.
- Τοπική ενδυνάμωση: Ενίσχυση των ικανοτήτων των δήμων μέσω Τοπικών Σχεδίων Δράσης, με την αξιοποίηση της τοπικής εμπειρογνωμοσύνης, επαρκή χρηματοδότηση, περισσότερο/ειδικευμένο προσωπικό στα Κέντρα Κοινότητας, λιγότερα και ενεργοποίηση των Περιφερειακών Παρατηρητηρίων Κοινωνικής Ένταξης.
- Συνεργασία με ΟΚοιΠ: Διασφάλιση μακροχρόνιας χρηματοδότησης, μοντέλων συγχρηματοδότησης για συνεχή και ποιοτική παροχή υπηρεσιών προς αποφυγή της εργασιακής εξουθένωσης. Προώθηση των καλών πρακτικών που έχουν ήδη προκύψει από την συνέργεια μεταξύ της Κεντρικής Διακυβέρνησης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των ΟΚοιΠ.
- Διαφάνεια και λογοδοσία: Δημοσίευση εκθέσεων παρακολούθησης, εισαγωγή ανεξάρτητων αξιολογήσεων και ενσωμάτωση σαφών σημείων προόδου που να ανταποκρίνονται στους στόχους της ΕΕ. Αλλαγή στάσης των αρχών σε όλα τα επίπεδα όσον αφορά την ανάγκη για εποικοδομητική κριτική.

3. Ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας και υπηρεσιών

- Στήριξη εισοδήματος: Αξιοποίηση από την Πολιτεία των είκοσι συστάσεων για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, όπως αυτές προκύπτουν από την Έκθεση των Ανθρώπων που βιώνουν Φτώχεια.
- Στέγαση: Διασφάλιση προσιτής στέγασης, αύξηση διαθέσιμων κατοικιών για κοινωνική στέγαση, εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης των εξώσεων, ρύθμιση της αγοράς ενοικίων, επέκταση των προγραμμάτων τύπου housing-first, αξιοποίηση των δημόσιων ακινήτων υπέρ του δημοσίου συμφέροντος, καθιέρωση ρεαλιστικών προγραμμάτων ενεργειακής αναβάθμισης για ιδιοκτήτ(ρι)ες και ενοικιαστές/τριες, στήριξη των εργαζόμενων φτωχών, εφαρμογή της τυπολογίας ETHOS για την αστεγία, τακτική μέτρηση του άστεγου πληθυσμού και του πληθυσμού σε στεγαστική επισφάλεια, απόδοση των αποζημιώσεων και υλοποίηση των προγραμμάτων στέγασης για τα θύματα φυσικών καταστροφών.
- Τ.Ε.Β.Α. / ΕΒΥΣ: Άμεση επίλυση των ζητημάτων διανομής βασικών αγαθών στους πιο ευάλωτους και θέση του προγράμματος σε λειτουργία το ταχύτερο. Να ληφθεί υπόψη η εμπειρία των Δήμων από την υλοποίηση της προηγούμενης φάσης και η εμπειρία των ωφελουμένων.
- Απασχόληση και δεξιότητες: Άμεση επίλυση των λειτουργικών προβλημάτων της νέας ηλεκτρονικής πλατφόρμας της ΔΥΠΑ, έναρξη των προγραμμάτων ένταξης στην απασχόληση για ηλικιωμένους/ες, μακροχρόνια ανέργους/ες, ανεπίσημους φροντιστές/τριες και περιθωριοποιημένες ομάδες, επένδυση στη δια βίου μάθηση, την εκ νέου κατάρτιση και την κοινωνική οικονομία. Δυνατότητα εξατομικευμένης παρακολούθησης των δυσκολιών αναζήτησης εργασίας των ανέργων – χωρίς οριζόντιες διακοπές του επιδόματος ανεργίας - και μελέτη των

βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν προς αυτή την κατεύθυνση (ανά κατηγορία και τοποθεσία) με σκοπό την παροχή εξατομικευμένων λύσεων αλλά και κοινωνικών παρεμβάσεων τοπικά.

- Υγεία και ψυχική υγεία: Επέκταση των κοινοτικών υπηρεσιών, ενσωμάτωση του ζητήματος της ψυχικής υγείας σε προγράμματα στέγασης με αυτόνομες και αντιπροσωπευτικές πιλοτικές εφαρμογές housing first.
- Αναγνώριση φροντιστ(ρι)ών: Παροχή οικονομικής αποζημίωσης, υπηρεσιών ανακούφισης και εκπαίδευσης στους/ις ανεπίσημους/ες φροντιστές/τριες, αναγνωρίζοντας τη συνεισφορά τους στην κοινωνία.
- Ενδυνάμωση front desks: Επένδυση στην εκπαίδευση, την ψηφιακή υποδομή, την ανταλλαγή γνώσης και την ευημερία του προσωπικού των Δήμων και των ΟΚοιΠ που υποδέχονται τα αιτήματα των ωφελούμενων για αποτελεσματικότερη παροχή υπηρεσιών.

4. Προώθηση των δικαιωμάτων, της ενδυνάμωσης και της συμμετοχής

- Νομική ενδυνάμωση: Απλοποίηση της πρόσβασης σε ΑΜΚΑ, έγγραφα και νομική βοήθεια για περιθωριοποιημένους πληθυσμούς. Αλλαγή και εναρμόνιση με το Ελληνικό Σύνταγμα και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο των νομοθετικών πρωτοβουλιών που δυσχεραίνουν την πρόσβαση πληθυσμών στις κοινωνικές πολιτικές.
- Καταπολέμηση διακρίσεων: Ενίσχυση της εφαρμογής νόμων και πολιτικών κατά των διακρίσεων για όλες τις ευάλωτες ομάδες. Προσοχή στον τρόπο με τον οποίο γίνεται ο δημόσιος διάλογος αποκλείοντας ή στιγματίζοντας ολόκληρες κοινωνικές ομάδες (Ρομά, άστεγοι/ες, άτομα με μεταναστευτικό ή προσφυγικό προφίλ, οικογένειες χαμηλού εισοδήματος, ηλικιωμένοι/ες, κλπ)
- Συμμετοχή και υπεράσπιση: Θεσμοθέτηση πλατφόρμας διαβούλευσης με την κοινωνία και τα πληττόμενα άτομα από την φτώχεια με αφορμή τις αξιολογήσεις, τις αιτιολογικές εκθέσεις των Σ/Ν που τα αφορούν και άλλες αφορμές.

5. Διασφάλιση δημοσιονομικής και πολιτικής συνοχής

- Προοδευτική και δίκαιη φορολόγηση: Προώθηση δικαιότερου φορολογικού συστήματος, μείωση του ΦΠΑ στα βασικά αγαθά, μείωση των εισπράξεων από την έμμεση φορολογία, διασφάλιση διαφανών δημόσιων δαπανών με προτεραιότητα την κοινωνική πρόνοια έναντι υπερβολικών αμυντικών δαπανών.
- Κοινωνικά δίκαιη πράσινη και ψηφιακή μετάβαση: Διασφάλιση της πρόσβασης σε προσιτή ενέργεια, ενίσχυση της ενεργειακής αυτονομίας των νοικοκυριών, ψηφιακές υπηρεσίες χωρίς αποκλεισμούς στα επιδόματα και παροχή ευκαιριών κατάρτισης για νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος.
- Συμφωνία με ΕΕ: Ένταξη των κοινωνικών δαπανών στη Εθνική Ρήτρα Διαφυγής για πρόσθετη δημοσιονομική ευελιξία, όπως ισχύει για τις αμυντικές δαπάνες, ένταξη των στόχων κατά της φτώχειας στις αξιολογήσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, την παρακολούθηση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και την κατανομή των χρηματοδοτήσεων ΕΕ, διαμοιρασμός καλών πρακτικών, διασφάλιση της συμβατότητας της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, ευθυγράμμιση της παρακολούθησης του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, αξιοποίηση και

επαναδιάρθρωση με βάση νέες ανάγκες της διαθέσιμης χρηματοδότησης από την ΕΕ για την ενίσχυση των μέτρων κατά της φτώχειας.

Εν συντομία, απαιτείται αποφασιστική και πολυδιάστατη δράση στους εξής άξονες:

1. **Αναγνώριση και υποστήριξη των αόρατων πληθυσμών:** χαρτογράφηση και στήριξη των αόρατων πληθυσμών μέσω της συλλογής συμπληρωματικών δεδομένων, συμμετοχικού σχεδιασμού, και έμφασης στις αναδυόμενες συνθήκες ψυχικής υγείας που συνδέονται με τα νέα προφίλ φτώχειας. Προσαρμογή των κοινωνικών πολιτικών με βάση νέες και τοπικές ανάγκες.
2. **Μεταρρύθμιση των δομών:** ενίσχυση και ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, καλύτερος συντονισμός μεταξύ των υπουργείων, θεσμοθετημένο πλαίσιο συνεργασίας των ΟΚοιΠ με τα κέντρα διαμόρφωσης και λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και διασφάλιση διαφάνειας και αξιολόγησης της εφαρμογής των κοινωνικών πολιτικών.
3. **Στήριξη εκείνων που στηρίζουν:** εξασφάλιση μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης και ανάπτυξης ικανοτήτων για ΟΚοιΠ και παρόχους φροντίδας ώστε να συντηρηθούν οι κρίσιμες υπηρεσίες που παρέχονται σε επίπεδο κοινότητας.
4. **Ενδυνάμωση των ανθρώπων που έχουν την εμπειρία:** θεσμοθέτηση της ισότιμης συμμετοχής των ανθρώπων που πλήττονται από φτώχεια, σεβασμός των δικαιωμάτων τους μακριά από αποκλεισμούς και διακρίσεις, ανάδειξη καλών πρακτικών – τι συνέβαλε στο να ξεφύγουν από την φτώχεια.
5. **Διασφάλιση της συνοχής σε δημοσιονομικό και πολιτικό επίπεδο:** αλλαγή του άνισου φορολογικού συστήματος με δικαιότερη συμμετοχή στη φορολογική επιβάρυνση· οι πολιτικές που σχετίζονται με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση να είναι κοινωνικά δίκαιες χωρίς αποκλεισμούς· εξαίρεση των κοινωνικών δαπανών από τη δημοσιονομική προσαρμογή.

Στην Έκθεση για τη Φτώχεια στην Ελλάδα - 2025 συνέβαλαν η Έφη Παυλογεωργάτου, η Γεωργία Γεωργακοπούλου, η Άννα Κεχαγιά, η Αιμιλία Σαλβάνου, ο Γιάννης Νικολόπουλος, ο Χρήστος Σπάσος, η Έλλη Λύτρα, η Μαριανέλλα Κλώκα και η Μαντώ Μπαμπούλα.